

Om tilbud til samiske barn og ungdom

Om tilbud til samiske barn og ungdom

SÁMEDIGGI SAMETINGET

BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENTET

Foto: Ole Åsheim / Samfoto

Publikasjonen er utgitt av Barne- og familiedepartementet og Sametinget i samarbeid. Redaksjonen avsluttet oktober 2003.

Publikasjonen kan siteres fritt med tydelig angivelse av kilde.

Barne- og familiedepartementet
Barne- og ungdomsavdelingen
Postboks 8036 Dep, 0030 OSLO

Offentlige etater kan bestille flere eksemplarer av publikasjonen skriftlig fra:
Statens forvaltningstjeneste
Informasjonsforvaltningen
Postboks 8169 Dep, 0034 OSLO
Faks: 22 24 27 86
E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no

Andre (ikke offentlige instanser) retter sine bestillinger til:
Akademika
Møllergt 17 (M17)
Postboks 8134 Dep, 0033 OSLO
Tlf: 22 11 67 70
Faks: 22 42 05 51

Bestillingsnummer: Q-1066 B + S

Forsidefoto: Nils Henrik Måsø
Grafisk formgivning: Aase Bie
Trykk: Nikolai Olsens Trykkeri AS

Samisk oppvekst

Om tilbud til samiske barn og ungdom

Redaksjonen avsluttet oktober 2003

Foto: Trym Ivar Bergsmo / Samfoto

Innhold

FORORD

Barne- og familieministeren	6
Sametingspresidenten	7

SAMENE

Fra Engerdal til Varanger.....	8
Hvem er same?	8
Sametinget.....	8
Samisk - et offisielt språk	9
6. februar - samenes nasjonaldag.....	9

AKTUELLE LOVER OG KONVENSJONER

FNs konvensjon om barnets rettigheter	10
Barnehageloven	10
Opplæringsloven	10
ILO-konvensjon nr. 169 - barn og unge	11
Sameloven	11

HELSE- OG SOSIALTILBUD – FRA NYFØDT TIL UNGDOMSTID ..

Helsetasjonen og skolehelsetjenesten	12
Foreldreveiledning	12
Barnevernet	13
Familievernet.....	14
Psykisk helsevern	14
IKT i helsevesenet.....	15
Senter for samisk helseforskning	15
Tilskudd til utvikling	15

BARNEHAGER

Samisk innhold i barnehagen	16
Eksempler fra noen samiske barnehager.....	17
Statistikk	19
Særskilt tilskudd til samiske barnehager	19

GRUNNSKOLEN

Skolens betydning	20
Samisk innhold i opplæringen	20
Kunnskap om samisk kultur skal inn i alle skoler.....	20
Samisk læringsnett.....	21
Den kulturelle skolesekken	21
Samiskopplæring utenfor forvaltningsområdet	22
Fjernundervisning	22
Statistikk	23
Læremidler.....	24
Internatskoler i det sørsamiske området	24
Samisk foreldrenettverk	25

VIDEREGÅENDE SKOLE	26
Samisk videregående skole i Karasjok	26
Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino	26
Stipend til elever som har samisk som fag ved videregående opplæring	26
Statistikk	27
Synspunkter fra en ungdom	27
SAMISKE SPRÅK- OG KULTURSENTRE	28
ETTER SKOLETID	30
SFO	30
Kulturskole	31
Filmtilbud	31
Barne- og ungdomsmagasiner	31
Festivaler	32
Idrettstilbud	33
Teater	33
Bibliotek	34
Samiske museer	35
STØTTEORDNINGER	36
Frifond	36
Idebanken	36
Sametinget	36
Andre støtteordninger	37
DELTAKELSE OG INNFLYTELSE	38
Sametingets ungdomspolitiske utvalg	38
Sametingets ungdomskonferanse	38
Samiske barne- og ungdomsorganisasjoner	38
UngInfo/InfoNuorra	40
FYLKESKOMMUNENE	41
Finnmark fylkeskommune	41
Troms fylkeskommune	41
Nordland fylkeskommune	41
INTERNASJONALT SAMARBEID	42
Samarbeid på tvers av kulturer	42
UNG i Europa	42
Nordisk samarbeid	43
Ungdomssamarbeid i Barentsregionen	43
Internasjonale konferanser for urfolksungdom	43
BARNEOMBUDET	44

Tanken bak

Dette heftet skal gi ideer og inspirasjon til videre arbeid med å bedre oppvekstvilkårene for samiske barn og unge i kommuner og fylker rundt om i landet.

Dette er ikke et oppslagsverk og inneholder heller ikke alle opplysninger om hvert enkelt tilbud. Hensikten med heftet er derimot å si noe om et mangfold som finnes per 2003 og vise at det er mange biter som bidrar til å utgjøre en samisk oppvekst.

Vi garanterer ikke at all informasjon i heftet er fullstendig oppdatert den dagen det blir utgitt. Det er fordi det stadig skjer noe nytt.

Heftet vil finnes på websidene til Barne- og familiedepartementet og Sametinget:

www.odin.dep.no/bfd

www.samediggi.no

Foto: Steinar Myhr / NN / Samfoto

Samspill og samarbeid

Et overordnet mål for barne- og ungdomspolitikken er at alle barn og unge skal sikres gode og trygge oppvekst- og levekår. Det innebærer at alle skal ha likeverdige tilbud og muligheter. For samiske barn og ungdom vil det si at vi sammen må sette oss som mål å skape oppvekstmiljøer der samisk og norsk kultur i størst mulig grad har samme status og oppleves som likeverdig.

Barne- og familiedepartementet har hatt et fokus på samiske barn og unges oppvekstkår siden begynnelsen av 80-tallet, bl.a. gjennom en egen tilskuddsordning til bedring av samiske barns oppvekstmiljø og ordningen med særskilt tilskudd til samiske barnehager. Forvaltningen av disse ordningene er senere overført til Sametinget, og utgjør en del av grunnlaget for samarbeidet mellom departementet og Sametinget.

Det er vår felles plikt å legge forholdene til rette slik at samiske barn og ungdom kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv (jf Grunnlovens § 110 A). For å sikre et godt arbeid er det av betydning med godt samarbeid mellom alle som har ansvar i forhold til samiske barn og unges oppvekst, både offentlige myndigheter på alle nivåer og frivillige krefter. Videre er det av betydning at foreldre og barn og ungdom selv får innflytelse på utforming av tilbud og tjenester.

Det er mye positivt som skjer, selv om mange nok mener at det ikke går fort nok. Antallet samiske barnehager øker fra år til år. Innenfor helsesektoren utvikles det nye samiske tilbud ut fra samisk kultur og tradisjoner. Det er stadig flere som velger samisk som førstespråk i skolen. Men det mangler læremidler på mange områder, og det er ikke nok utdanningsmuligheter hvor samisk er hovedspråket. Det er mange utfordringer som det må arbeides videre med i årene som kommer.

Barne- og familiedepartementet og Sametinget ønsker med dette heftet å bidra til at samiske barn og unges behov og interesser blir bedre ivarettatt. Barn og unges oppvekstvilkår fastsettes i stor grad ut fra kommunale beslutninger og gjennom kommunale tilbud og tjenester. Når samiske barn og unge, og deres foreldre, ønsker tilgang til språk- og kulturtilbud som bidrar til styrking av en samisk identitet, vil bruken av dette heftet gi kommunene bedre muligheter til å imøtekomme disse behovene og ønskene.

Jeg håper at bruk av dette heftet vil inspirere mange til videre utvikling av en trygg og god oppvekst for samiske barn og unge i Norge i dag. Det er i lokalsamfunnene der barn og ungdom lever at innsatsen må iverksettes!

Barne- og familieminister
Laila Dåvøy

Laila Dåvøy

Satsing på barn og unge

Sametinget har barn og unge som et av sine satsningsområder. De er fremtidens bærere, forvaltere og videreformidlere av samisk kultur. Barn og unge med samisk bakgrunn vil i ulik grad føle tilknytning til samiske samfunn. Denne variasjonen bestemmes av mange faktorer. Foreldrenes valg, kontakten med slekta og andre voksne personer, vil sammen med møtet med omverdenen være med på å forme dem til selvstendige mennesker. Oppvekst og erfaringer fra miljøer som har positive holdninger til samiske verdier, vil være med på å forsterke barnas samiske identitet. Den ballast de får med på veien, fra hjemmet, barnehage, skole, lek og fritid, vil prege hvordan de blir som voksne personer.

Sametinget vil arbeide for å styrke samiske barns og unges identitet og tilknytning til samiske samfunn, sikre gode oppvekstvilkår i skjæringspunktet mellom tradisjon og modernitet og gi samiske barn og unge en positiv identitetsutvikling overfor eget språk og kultur. Det er de som skal utvikle og videreføre samisk kultur og verdigrunnlag til kommende generasjoner.

Barn og unge må få kunnskaper om og ferdigheter i egen kulturutøvelse. FNs barnekonvensjon fremhever barns rett til å leve i pakt med sin kultur og bruke sitt eget språk. Skoler og barnehager har en sentral plass i kulturformidlingen i dagens samfunn. Barn og unge må ha følelsen av at omgivelsene ser det som viktig å ivareta samisk kultur, og at kunnskap om samiske tradisjoner, tenkemåte og oppdragelsesformer er tilstede.

Opplæringsloven gir barn og unge individuell rett til opplæring i samisk både i grunnskole og videregående opplæring. I samiske distrikt har alle i grunnskolealder rett til opplæring i og på samisk. Utenfor samiske distrikt har minst ti elever i en kommune som ønsker opplæring i og på samisk, rett til slik opplæring så lenge det er minst seks elever igjen i gruppa. Kommunene har ansvaret for tilrettelegging og gjennomføring av denne retten på grunnskolenivå, fylkeskommunene eller staten har ansvaret for tilrettelegging og gjennomføring av denne retten i videregående opplæring.

Barnas og unges verden er i dag en annen enn foreldregenerasjonens. Nasjonale og internasjonale massemedier er sterke konkurrerende sosialiseringssarenaer til den nære familie og slekt. Dette krever mye av de voksne i dag. Det samme gjelder de av oss som arbeider for å legge rammevilkårene til rette for vekst og utvikling for den enkelte. Språk er viktig identitetsfaktor. For å kunne bevare og utvikle samisk språk, må barn og unge gis reelle muligheter til å bruke sitt språk i hverdagen. Derfor er det viktig med et godt samiskspråklig medietilbud for barn og unge. Film, tv, video og internett er medier som er sentrale i ungdomskulturen, og de utgjør derfor en stor utfordring i arbeidet med å sikre og utvikle samisk språk og kultur.

Sametinget ser på heftet som en viktig informasjonskilde, inspirator og pådriver overfor kommuner, fylkeskommuner og institusjoner når det gjelder tilrettelegging av oppvekstvilkårene for samiske barn og unge rundt om i landet.

Jeg ønsker oss alle lykke til i dette viktige arbeidet!

Sven-Roald Nystø

Sametingspresident
Sven-Roald Nystø

Samene

Fra Engerdal til Varanger

Det tradisjonelle samiske bosettingsområdet kalles med fellesbetegnelse Sápmi. Sápmi strekker seg fra Engerdal i Sør-Norge og Idre i Sør-Sverige til de østre delene av Kolahalvøya i Russland. Samene bor med andre ord i fire nasjonalstater – Norge, Sverige, Finland og Russland – og det er hele dette området som er Sápmi.

Samene som folk har levd i sine bosettingsområder siden førhistorisk tid, og den norske stat er grunnlagt på territoriet til to folk: samer og nordmenn. Samene i Norge er norske statsborgere og har et eget språk, en egen historie og en egen kultur.

De samiske bosettingsområdene er blitt mindre. Folkeforflytninger omfatter også samer. Denne utviklingen har ført til at det i dag er få områder i landet, med unntak av Indre Finnmark, der den samiske befolkningen er i flertall. Ikke alle er klar over at mange steder i Norge også har en samisk historie.

På grunnlag av språk, er det vanlig å dele det samiske bosettingsområdet på norsk side inn i et sørsamisk, et lulesamisk og et nordsamisk område. Dessuten er det en liten østsamisk bosetting i Neiden i Finnmark.

Oslo og Tromsø er de største "samiske" byene, men også andre byer har en samisk befolkning, slik som Trondheim og Bergen. I noen av disse byene er det samiske fellesskapet knyttet til samiske foreninger, samiske barnehager, diverse møtesteder og universitet. Den samiske befolkningen i byene er sammensatt av personer fra ulike deler av landet, og de har også ulik tilknytning til samisk språk og kultur.

Hvem er same?

Det er mange måter å definere begrepet "same" på. Enkeltmennesker benytter ulike definisjoner for å beskrive sin samiske tilhørighet eller mangel på sådan. Dette gjelder selvsagt også for barn og unge. Fornorskningspolitikken førte til at mange samer fornektet sin etniske bakgrunn, med følger som vi ser den dag i dag. Blant annet er det mange som har mistet språket.

I Norge fastslår sameloven at den som oppfatter seg selv som same og har snakket eller snakker samisk som hjemmespråk, eller har minst en av sine foreldre, besteforeldre eller oldeforeldre som har snakket samisk som hjemmespråk, har rett til å skrive seg inn i valgmanntallet til sametingsvalget (same-manntallet). Dette innebærer ikke at kun de som står i samemanntallet, er samer, men at disse har anledning til å benytte seg av retten til å stemme på samenes folkevalgte organ, Sametinget.

Mer informasjon om samemanntallet:
<http://www.samediggi.no>

Sametinget

Stortinget vedtok i november 1978 å demme opp Alta-Kautokeino vassdraget og bygge en kraftstasjon. Dette førte til omfattende protester, aksjoner og demonstrasjoner, både fra samer og fra miljøpolitisk hold. Motstanden til utbyggingen av vassdraget ble det som satte fartsgang i utviklingen av samiske rettigheter i Norge.

Myndighetene nedsatte Samerettsutvalget og Samekulturutvalget for å imøtekomme samenes krav, og i 1987 fattet Stortinget et vedtak om en egen samelov og dermed opprettelsen av Sametinget.

Grunnlovsparagraf 110 A:
Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

Fra Engerdal til Varanger

Hvem er same?

Sametinget

Samisk – et offisielt språk

6. februar –
Samefolkets dag

En viktig del av begrunnelsen for opprettelsen av Sametinget, er at samene ved å være i mindretall ikke når fram i ordinære demokratiske organer basert på flertallsdemokrati. Sametinget ble opprettet for å bøte på dette, og for å gi samene en felles stemme. Det betyr ikke at alle representantene i Sametinget er enige innbyrdes, men at det er en politisk prosess som ligger til grunn for vedtak som blir fattet.

I tråd med dette har samene fått en viss selvråderett på enkelte saksområder, eksempelvis i spørsmål som gjelder språk, kultur, næring og utdanning. Hvert år tildeler Sametinget ca. 112 millioner kroner til ulike samiske kultur-, nærings-, språk- og utdanningsformål.

Sametinget ble første gang ble åpnet 9. oktober 1989 i Karasjok av H. M. Kong Olav V.

Samisk – et offisielt språk

1. januar 1992 ble samisk likestilt med norsk som et offisielt språk i Norge. Sameloven av 12. juni 1987 fikk da et tillegg om bruk av samisk språk. Dette tillegget benevnes som samelovens språkregler.

Formålet med språkreglene er å bevare og utvikle det samiske språket ved særlig å styrke bruken av samisk i offentlig sammenheng. Gjennom økt bruk og opplæring vil også kompetansen i samisk øke.

Forvaltningsområdet for samisk språk

Samelovens språkregler gjelder i et nærmere bestemt område som utgjør seks kommuner i Finnmark og Troms. Dette er kommunene Nesseby, Tana, Porsanger, Karasjok, Kautokeino og Kåfjord. I forvaltningsområdet har kommunen plikt til å bruke samisk ved kunngjøringer og informasjon til publikum, imøtekomme enkeltmenneskers ønsker om bruk av samisk i offentlig sammenheng, bruke språket i samsvar med reglene i lov og forskrift og gi permisjon med lønn til ansatte

for å lære samisk når kommunen har behov for slik kunnskap.

Kommunene får dekt utgiftene til den tospråklige forvaltningen. Det er kommunens ansvar at tospråklighetsmidlene blir brukt til å styrke samisk språk.

Det er åpnet for at også flere kommuner kan bli en del av forvaltningsområdet.

Sametinget har henvendt seg til flere kommuner med forespørsel om de ønsker å innlemmes i forvaltningsområdet for samisk språk. Tysfjord kommune i Nordland har på bakgrunn av henvendelsen vedtatt at de ønsker å bli innlemmet i forvaltningsområdet.

*Sametingets språkavdeling
Bredbuktnesveien 50
9520 Kautokeino
Tlf: 78 48 42 00
Faks: 78 48 42 42
E-mail: samediggi@samediggi.no
<http://www.samisk-sr.no/>*

6. februar – Samefolkets dag

Samefolkets dag 6. februar er felles for alle samer, uavhengig om de bor i Norge, Sverige, Finland eller Russland. I 1993 ble nasjonaldagen feiret for første gang, samtidig som FNs internasjonale urfolksår ble offisielt åpnet i Karasjok. Dagen feires på forskjellig vis i de ulike lokalsamfunnene.

Bakgrunnen for datoen er at det første samiske landsmøtet ble avholdt 6. februar 1917 i Trondheim. Det var første gang i historien nord- og sørsamer fra forskjellige land samlet seg til et stort møte for å drøfte og belyse felles saker og problemstillinger. Elsa Laula Renberg stod bak både ideen om og virkeliggjørelsen av møtet som samlet over hundre deltakere, derav en stor del kvinner.

6. februar er offisiell flaggdag i Norge fra 2004.

*<http://www.flaggbutiken.se>
E-post: info@flaggbutiken.se*

*Det samiske flagget.
Foto: Ammun Johnksareng*

Aktuelle lover og konvensjoner

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Barnekonvensjonen tar hensyn til den betydning hver enkelt folkegruppes tradisjoner og kulturelle verdier har for barnets vern og for dets harmoniske utvikling. Enkelte artikler har spesiell relevans for samiske barns rettigheter.

Artikkel 30 gir følgende generelle prinsipp: "I stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion eller bruke sitt eget språk."

Artikkel 29 omhandler utdanning: Barnets utdanning skal ta sikte på

- å utvikle respekt for barnets foreldre, dets egen kulturelle identitet, språk og verdier, for de nasjonale verdier i det land barnet bor, landet hvor han eller hun kommer fra og for kulturer som er forskjellige fra barnets egen kultur,
- å forberede barnet til et ansvarlig liv i et fritt samfunn i en ånd av forståelse, fred, toleranse, likestilling mellom kjønnene og vennskap mellom alle folkeslag, etniske, nasjonale og religiøse grupper og personer som tilhører urbefolkningen.

De internasjonale forpliktelsene som her er nedfelt får betydning for norske myndigheters politikk på en rekke områder som berø-

rer samiske barns oppvekstvilkår. Det vil gjelde felt som barnehage, grunnskole, videregående skole, media og andre områder av livet der offentlige myndigheter er definert å ha et ansvar. Kommunene har et spesielt ansvar for å sikre samiske barn og unge en oppvekst hvor de får styrket sin identitet og sin tilhørighet til det samiske samfunnet.

Konvensjonen finnes her:
<http://odin.dep.no/bfd>

Barnehageloven

I lov om barnehager er kommunens ansvar for å tilrettelegge tilbud for samiske barn presisert: "Barnehager for samiske barn i samiske distrikt skal bygge på samisk språk og kultur" (§ 7, tredje ledd). Rammeplanen, som er en forskrift til lov om barnehager, inneholder et eget kapittel om samisk språk og kultur. Målene i rammeplanen skal gi retning for hvordan barnehagetilbud for samiske barn bør tilrettelegges, men samtidig gi rom for lokal tilpasning og stedlige forutsetninger.

Loven finnes her: <http://www.lovdato.no/all/nl-19950505-019.html>

Opplæringsloven

Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (Opplæringsloven) trådte i kraft 1. august 1999 sammen med forskriftene til loven.

Loven innfører betegnelsen samisk distrikt, som i dag er identisk med forvaltningsområdet for samisk språk. Definisjonen av same er knyttet til samelovens kriterier for innskriving i samemantallet. De tre hovedvariantene av samiske språk i Norge er likestilte i loven.

Alle elever i samiske distrikt har rett til opplæring i og på samisk. Utenfor samisk distrikt har en gruppe på minst ti elever som ønsker

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Barnehageloven

Opplæringsloven

ILO-konvensjon nr. 169 – barn og unge

Sameloven

det i en kommune, rett til opplæring i og på samisk uavhengig av sin egen bakgrunn. Denne retten beholdes så lenge det er 6 elever igjen i gruppa. Samer har i tillegg individuell rett til opplæring i samisk i grunnskolen og i videregående opplæring over hele landet.

Loven finnes her:
<http://www.lovdata.no/all/nl-19980717061.html>

ILO-konvensjon nr. 169 – barn og unge

ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige land ble vedtatt i 1989 og ratifisert av Norge i 1990. Norge har med dette godtatt at konvensjonens bestemmelser gjelder for samene. Norske myndigheter har flere ganger framhevet at ILO-konvensjonen inneholder minimumsstandarder for å sikre urfolks interesser og behov. Det vi si at norske myndigheter kan gå lenger enn konvensjonens bestemmelser for å sikre for eksempel samiske barns rettigheter og framtid.

Del VI i ILO-konvensjonen tar for seg samenes rett til eget språk og egen utdanning, samt rett til å medvirke i utdanningsopplegg som gjelder utdanning for dem selv.

Artikkel 28 vektlegger opplæring for barn i eget språk, og at denne opplæringen skal være et resultat av samarbeid med samene. Det er norsk politikk at samiske barn skal utvikle funksjonell tospråklighet, og ha kunnskap om både samisk og norsk kultur, slik at de kan kjenne seg hjemme i begge kulturer.

Konvensjonens del V om Trygd og helse, artikkel 25, inneholder bestemmelser om utvikling av tilfredsstillende helsetjenester for samene, som i størst mulig grad skal finnes i lokalmiljøet, og ta hensyn til økonomiske, geografiske, sosiale og kulturelle forhold. Helsetjenestene skal administreres og planlegges i samarbeid med samene, og samord-

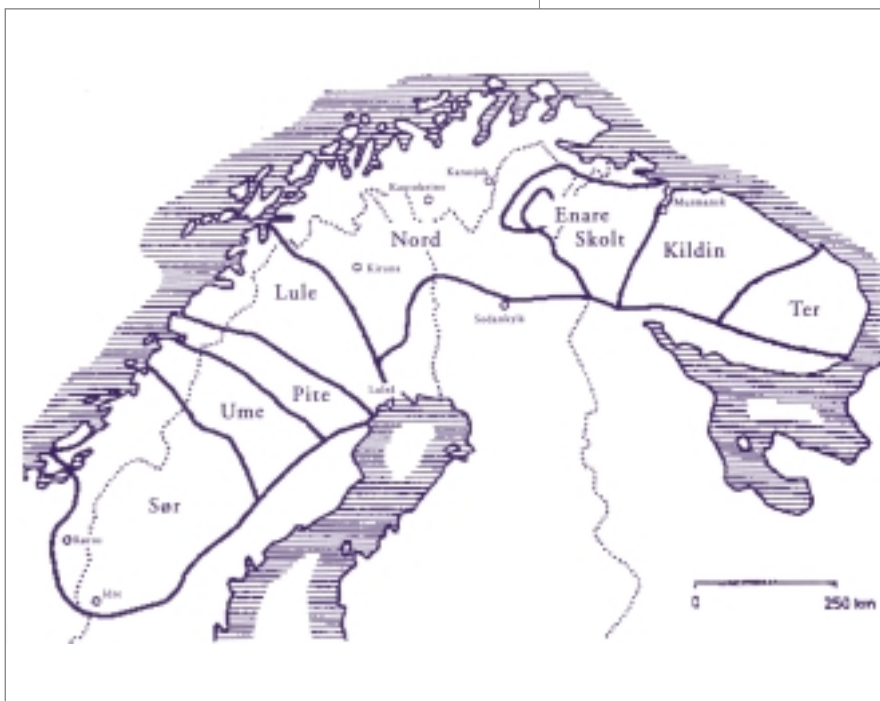
nes med landets øvrige økonomiske og sosiale tiltak.

Konvensjonen finnes her:
<http://odin.dep.no/krd/norsk/same/016071-990004>

Sameloven

Formålet med Sameloven er å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Sameloven omhandler bestemmelser om Sametinget og om samisk språk.

Loven finnes her:
<http://www.lovdata.no/all/tl-19870612-056-0.html>

Kart over de samiske dialektenes tradisjonelle utbredelse.
 Kilde: St. meld. nr. 55 (2000-2001)
 "Om samepolitikken"

Helse- og sosialtilbud – fra nyfødt til ungdomstid

Helsestasjonen og skolehelsetjenesten

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten har en viktig rolle i å fremme helse og å forebygge psykiske og fysiske plager hos gravide, barn og unge. Dette gjennom veiledning, nettverksarbeid, helseundersøkelser og vaksinasjon. Helsestasjonen er et frivillig tilbud og har et unikt utgangspunkt ved at den når alle barn og deres familier.

Det er viktig å styrke kunnskapen blant helsepersonell om oppvekst i tospråklige og tokulturelle miljøer, samt samisk historie, kultur, tradisjoner, normer og mønster for oppdragelse. Dette er nødvendig for blant annet å kunne vurdere barnets generelle utvikling og språkutvikling, og å veilede foreldre i ulike spørsmål, som språk og identitetsutvikling, psykisk helse, ernæring, fysisk aktivitet m.m.

Det bør være en naturlig del av helsestasjonens og skolehelsetjenestens oppgaver å formidle kunnskaper om flerkulturelle emner både til samiske og norske barn og foreldre. Slik kunnskap vil kunne lette situasjonen for barn av tokulturelle familier og vil kunne være et positivt bidrag til styrking av samiske barns identitet.

Kompetanse i å vurdere språkutviklingen hos samiske barn er en viktig oppgave i helsestasjonsvirksomheten. Ved toårsalderen er det naturlig å ha fokus på utviklingen av morsmålet, mens ved fire år anbefales det at også barnets språkutvikling i norsk observeres for dem som har norsk som andrespråk. Barn som av ulike årsaker har en sen språkutvikling, henvises videre til PP-tjenesten for vurdering.

Erfaringsmessig er helsesøster ofte en person som vinner tillit i samiske miljøer. Derfor kan det være hensiktsmessig at helsesøster besøker barnehager og foreldre. Særlig de yngste barna som bor på internatskoler kan ha sær-

skilt behov for tett oppfølging. Kommuner med internatskoler bør derfor vurdere styrking av skolehelsetjenesten.

Samiske barn og unge har behov for kontinuitet i kontakten med helsestasjonstjenesten, slik at problemer som kan oppstå i ulike utviklingsfaser møtes ut fra kunnskap om brukerens bakgrunn. Dette er ikke minst viktig i ungdomsskolealderen, fordi mange i denne tiden problematiserer sin egen etniske identitet. Mange av ungdomsinformasjonskontorene i nord har egne nettsider på samisk.

Helsestasjonen bør signalisere tilhørighet til barnets samiske miljø i de ytre omgivelser gjennom innredning, utsmykning, samiske barnebøker og leker, etc.

Sametingets opplæringsavdeling kan være behjelpelig med samiske barnebøker, leker etc.

*Sametingets Opplæringsavdeling
9520 Guovdageaidnu
Tlf: 78 48 42 00
Telefaks: 78 48 42 42
E-post: samediggi@samediggi.no*

*Video: Nøkkelen til to verdener –
Et program om tospråklighet, kan bestilles fra
GOVAT AS, Box 333, 9915 Kirkenes*

Foreldreveiledning

Foreldreveiledningsprogrammet har som mål å styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge med tanke på å forebygge psykososiale vansker. Programmet legger vekt på å styrke kommunikasjon og samhandling som fremmer opplevelse av egen mestring og egenverd både i forholdet mellom barn og foreldre og foreldre og fagfolk.

En vesentlig del av programmet innebærer

Helsestasjonen og skolehelsetjenesten

Foreldreveiledning

Barnevernet

Familievernet

Psykisk helsevern

IKT i helsevesenet

Senter for samisk helseforskning

Tilskudd til utvikling

tilrettelegging av møteplasser der foreldre kan ta opp spørsmål og utveksle erfaringer når det gjelder oppdragelse av egne barn. Helsestasjoner, barnehager og skoler kan gi opplysning om tilbud i nærmiljøet.

Det er utarbeidet informasjons- og veiledningsmateriell til foreldre og fagfolk både når det gjelder småbarn og barn og unge i skolealder. Heftet "Du og jeg sammen" og videoen "Go moai ovtastalle" er oversatt til samisk.

Opplysninger om hvordan foreldreveiledningsmateriellet kan bestilles, finnes på <http://odin.dep.no/bfd>

Barnevernet

Barneverntjenestene er ikke bestandig godt nok tilpasset brukerne, deres språk, kultur og det lokalsamfunn de er en del av.

Barnevernet har, som så mange andre instanser, problemer med å rekruttere ansatte som har kompetanse i samisk språk og/eller kultur. For å øke kompetansen har Barnevernets Utviklingssenter i Nord-Norge fått støtte til å utforme fire temahefter om barnevern i samisk kontekst til bruk i undervisningsopplegg for studenter i grunn- og videreutdanningene og for ansatte i barneverntjenesten. Heftene vil foreligge i 2004.

Det er behov for å utvikle og prøve ut metoder og hjelpetiltak og omsorgstiltak med samisk perspektiv som bygger på erfaring og på lokale tradisjoner og samfunnsforhold. Det er bl.a. viktig å kjenne til de uformelle hjelpesystemene som ligger i det tette slektsnettverket hos noen familier i den samiske befolkningen. Nettverket kan tas i bruk i konkrete saker etter en vurdering om barnet er bedre tjent med tiltak som tar utgangspunkt i lokal samisk kultur og leve-måte.

Fosterhjem

Det følger av lov om barneverntjenester at fosterhjems plassering skal velges ut fra barnets egenart og behov for omsorg og opplæring i et stabilt miljø. Dette innebærer at barnet bør plasseres i et miljø der barnet kan bevare og videreutvikle sin egen identitet. Spesielt viktig er det at samiske barn med samisk som morsmål plasseres hos samisktalende fosterforeldre.

Mer informasjon: www.fosterhjem.no.

Kompetanseoversikt

Mange samiske sosialarbeidere innehar betydelig erfaringskunnskap. Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge har i 2001 utviklet en kompetanseoversikt som inneholder en oversikt over fagpersoner og fagmiljøer som i tillegg til barnevernfaglig kompetanse også har samisk språk- og/eller kulturkompetanse. Målet med kompetanseoversikten er å gi barneverntjenesten og andre en oversikt over fagfolk og fagmiljøer som kan kontaktes for råd og veiledning eller i forbindelse med kunnskaps- og erfaringsformidling når det gjelder samiske perspektiv i barnevernsaker. Kompetanseoversikten inneholder også en gjennomgang av forskning og litteratur med relevans for barnevern i samisk kontekst.

Kompetanseoversikten kan danne utgangspunkt for etablering av et interkommunalt samarbeid i barnevernet. Interkommunalt samarbeid kan bidra til at flere kommuner får kjennskap til og kan ta i bruk det samiske kulturelle aspektet i barnevernarbeidet og til å høyne kvaliteten på det faglige arbeidet. Det kan bidra til bedre utnyttelse av kompetanse og kapasitet og til at kommunene/regionene beholder fagfolk.

*Barnevernets utviklingssenter
i Nord-Norge
Postboks 19
9038 Tromsø
Telefon: 77 75 59 50
Telefaks: 77 75 59 10
E-post: bvunnsekretaer@bvunn.no
<http://www.bvunn.no/>*

Familievern

Familievern er en spesialisttjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt. Familievernkontorene gir tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter og kriser i familien. Problemene blir behandlet gjennom samtale, og språket er derfor viktig. Jo mer personlig problemene er, jo viktigere er det å få snakket om dem på sitt eget språk.

Indre Finnmark Familievernkontor

Indre Finnmark Familievernkontor i Karasjok ble opprettet spesielt for å kunne gi et samiskspråklig tilbud til befolkningen i de samiske kommunene. Det pågår et samarbeid mellom flere av familievernkontorene i Finnmark for å styrke den flerkulturelle kompetansen.

Indre Finnmark Familievernkontor har forsket på samiske barns opplevelser av sin oppvekst i familier med rusproblematikk, herunder også sett opp mot skole og hjelpeapparatet. Familievernkontoret har videre forsket på temaet "samiske familiesystemer". I 2003 holder kontoret på med et metodeutviklingsprosjekt, som handler om å øke kompetansen og bevisstheten omkring samiske familiesystemer; hvordan snakke med samiske par og familier, hva er skam og tabubelagte temaer og hvordan forholde seg til dette i en terapeutisk situasjon.

Indre Finnmark Familievernkontor
Postboks 72
9735 Karasjok
Tlf: 784 67 072
Telefaks: 784 67 197
E-post: karasjok.familievern@ffk.no

Psykisk helsevern

Fagfolk med samisk bakgrunn er spesielt viktig innen psykisk helsevern. I diagnostikk og terapi er språket selve redskapet for korrekt diagnose og god behandling. Det er viktig å være klar over at mange samer som ellers tilsynelatende har gode norskferdigheter kan ha vansker med å uttrykke seg godt om følelsesmessige forhold som psykiske og relasjonelle problemer. Rekruttering av samiskspråklig personell og opplæring i samisk språk og kultur bør derfor ha særlig prioritet. Tolketjeneste kan i mange sammenhenger være et nødvendig supplement.

BUP-Karasjok

Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk i Karasjok er et særskilt helsetilbud for samiske barn og unge innenfor psykisk helsevern. Denne poliklinikken har et særskilt ansvar for samiske barn og unge i hele landet, og har status som nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helsevern for samiske barn og ungdom. BUP Karasjok ser det som en særskilt oppgave å utvikle en samisk psykiatri, dvs. en psykiatri tilpasset samisk språk og kultur. I tillegg til kliniske tjenester fungerer institusjonen som utdanningscenter for samiske fagfolk og driver forskning og utviklingsarbeid innen psykisk helsevern for den samiske befolkning. I tillegg til poliklinikken etableres det nå en familieavdeling samt et psykiatrisk behandlingshjem for ungdom. Disse avdelingene vil kunne ta imot samiske klienter fra hele landet.

BUP-Karasjok
Sykestugata 64
9730 Karasjok
Tlf: 784 69 550
Telefaks: 784 69 551
E-post: bupkarasjok@kirkenes-sykehus.no

Samisk ungdomspsykiatrisk team

Samisk ungdomspsykiatrisk team (PUT) har som en overordnet målsetting å behandle/rehabiliterer samisk ungdom i aldersgruppen 15–30 år med rus og/eller psykiske problemer samt å forebygge utviklingen av alvorlig misbruk. I tillegg har teamet spesialkompetanse på selvmordsproblematikk. Teamet har samme virkeområde som BUP Karasjok. Tilbudet er poliklinisk og gis både på samisk og norsk.

Samisk ungdomspsykiatrisk team

Sykestugata 64
9730 Karasjok
Tlf: 784 69 550

IKT i helsevesenet

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) gir nye muligheter for å anvende og utvikle samisk kompetanse til glede for brukere som bor langt fra fagmiljøene i for eksempel Tromsø og Karasjok. Dette kan for eksempel gjelde:

- Fjernveiledning av personell ved hjelp av lyd-/bildeoverføring mens de foretar medisinsk behandling.
- Dialog mellom bruker og personell via toveis videokommunikasjon eller vanlig telefonlinje.
- Undervisning/veiledning i studiesituasjon og tolking ved samme metode.
- Pasientbehandling (samtaletterapi) har blitt prøvd ut med godt resultat innen psykisk helsevern for barn i Finnmark.

Nasjonalt Senter for Telemedisin

Telefon: 77 75 40 00
Fax: 77 75 40 98
E-post: info@telemed.no
<http://www.telemed.no/>

Senter for samisk helseforskning

Senteret for samisk helseforskning ble etablert i 2001 og er fortsatt i oppbyggingsfasen. Senteret er lokalisert til Karasjok i Finnmark, men er en avdeling under Institutt for Samfunnsmedisin ved Universitetet i Tromsø. Det er per i dag knyttet 7 vitenskapelige stillinger til senteret. Senteret skal drive tverrfaglig forskning og undervisning på temaer knyttet til samisk helse.

Senter for samisk helseforskning

Universitetet i Tromsø
Postboks 71
9735 Karasjok
Telefon 78 46 89 00
Telefaks 78 46 89 10
<http://www.samisk-helseforskning.uit.no>

Tilskudd til utvikling

Sametinget tildeler årlig prosjektmidler til ulike instanser i tilretteleggingen av helse- og sosialtjenester for den samiske befolkning. I 2003 utgjorde disse tildelingene om lag 4,5 millioner kroner. Hvert år vil spesielle satsningsområder bli prioritert. Dette kan være utrednings- og prosjektarbeid, metodeutvikling og tilrettelegging av tiltak og til kompetansehevingstiltak innen samisk språk og kulturforståelse. Sametinget legger vekt på at prosjektene skal medføre en endring av innholdet i helse- og sosialtjenestene på kort sikt. I tillegg skal tiltakene igangsette endringsprosesser på institusjonene, ved at helse- og sosialpersonell får økt kompetanse i samisk språk og kultur. For nærmere informasjon og rettledning, kan Sametinget kontaktes.

Sametinget

9730 Karasjok
Tlf. 784 74 000
Telefaks: 784 74 090
E-post: samediggi@samediggi.no
<http://www.samediggi.no>

NOU 1995: 6 Plan for helse- og sosialtjenester til den samiske befolkning i Norge:
<http://www.odin.dep.no/hd/norsk/publ/utredninger/NOU/030005-020008>

Hestetterapi. Foto: Anne Berit Anti

Barnehager

Foto: Anne berit Anti

Samisk innhold i barnehagen

Eksempler fra noen samiske barnehager

Statistikk

Særskilt tilskudd til samiske barnehager

Samiske barnehager har en historie på vel 30 år. I løpet av disse årene har det vært en stor utvikling både når det gjelder antall og bevisstgjøring om hvordan en samisk barnehage bør være. Innholdet i de ulike samiske barnehagene varierer mye både i forhold til geografisk plassering og barnas språklige og kulturelle forankring i det samiske samfunnet.

Rammeplan for barnehager legger følgende definisjon til grunn når den omhandler samiske barnehager:
"En samisk barnehage er en barnehage der barna i barnehagen har samisk bakgrunn – er samer. Barnehagen har som formål å styrke barnas identitet som samer ved å fremme bruken av samisk språk og ved å formidle samisk kultur. Barnehagen ledes av samisk pedagogisk personale"

Samiske foreldre kan velge om de vil søke sine barn inn i samiske eller norske barnehager. Dette følger både av foreldreretten, barnekonvensjonen og Unesco-konvensjonen mot diskriminering i undervisning.

Den samiske barnehagen skal støtte hjemmet i oppdragelsen av en ny generasjon samer og forberede den oppvoksende slekt til oppgaver i det samiske samfunn og ved det danne grunnlaget for å kunne fungere i samfunnet forøvrig. En sentral oppgave for barnehagen er derfor å formidle samisk kultur og samisk levemåte på en positiv måte. Ved å drive et aktivt holdningskapende arbeid vil barnehagen hjelpe, støtte og styrke det enkelte barn så det lykkes i å opprettholde og videreutvikle dets samiske identitet og på denne måten tilegne seg en grunnleggende trygghet på seg selv som same. Samtidig er det viktig å huske på at samisk kultur en del av vår nasjonale arv som alle barn skal møte.

*Strategisk plan for samiske barnehager
2002–2005:
http://www.samediggi.no/publishing/notat_eksternt/barnehageplan%20norsk%203.pdf*

Samisk innhold i barnehagen

Grunnelementer av den samiske kulturen kan gå inn i barnehagens innhold, for eksempel gjennom temaarbeider om samisk historie, samfunnsliv, duodji, joik, eventyr osv. Dersom barnehagens ansatte ikke har kunnskap om disse emnene, kan det være en ide å hente inn ressurspersoner utenfra. Barnehagen bør derfor legge vekt på et aktivt samarbeid og samvirke med lokalmiljøet. Det er også både viktig og nødvendig å etablere kontakt og samarbeid med samiske institusjoner spesielt med tanke på faglig kvalitet og status. Samisk barneoppdragelse har tidligere vært knyttet til arbeid og generasjonsoverført læring. Dette er noe man kan overføre til barnehagen. I denne forbindelse vil det være naturlig å trekke inn eldre mennesker som verdifulle ressurspersoner.

Mangfoldet i kulturen

Det er en sentral målsetting at samiske barn i ulike områder får kjennskap til hele den samiske kulturen. Barnehagen må ta utgangspunkt i lokalmiljøet – hva skjer til hvilke årstider og hvorfor skjer det? Det innebærer å bli kjent med tradisjonell samisk årssyklus, og at samer har alle typer yrker i dag. Dette er noe man kan synliggjøre i barnehagens årsplan. En måte å legge dette opp på i samiske barnehager, kan være å utarbeide en årstidskalender med utgangspunkt i den samiske kalenderen. Denne er spesiell fordi den er oppdelt i åtte årstider: høst, høstvinter, vinter, vårvinter, vår, sommer, sensommer og forhøst.

Leker og utstyr

Gjennom den betydning leken har for barnet både som en lysbetont aktivitet og i kulturformidlingen, må leken få gode vilkår i barnehagen både ved tilrettelegging og innkjøp av leker og utstyr. Samiske leker må tas i bruk, og innkjøp av samiske leketøy bør prioriteres. Samtidig er det vel så viktig at barnehagen lager leketøyet selv, og at barna trekkes aktivt med i prosessen. Samisk kunst på veggene kan være med på å stimulere barnas fantasi. Det å studere kunstverk gir seg

også utslag i utfoldelse og inspirasjon til egne tegninger og malerier.

I tillegg kan man gå til anskaffelse av samiske bøker, lydbøker, bilder, plakater, spill og annet materiell. Det er i løpet av de siste årene utgitt bøker beregnet for småbarn på alle tre samiske språk samt noe faglitteratur til bruk i barnehagen. Det er også kommet en del plakater, videoer og CD-er. Sametinget har i tillegg en stor en video-/filmsamling. Det blir gjort opptak av filmer sendt på TV som også passer for de minste barna, og disse kan lånes gratis av barnehagene.

Samisk læringsnett:
<http://www.oahpponeahтта.no>

Eksempler fra noen samiske barnehager

De samiske barnehagene er svært ulike i utforming og organisering. Barnehagene er i storbyer, små grender, samiskdominerte kommuner og i norskdominerte miljø. De fleste barnehagene er kommunale, men en del er private og eies av foreninger, enkeltpersoner eller samskipnader. Flesteparten av barnehagene bruker samisk årstidskalender som grunnlag for årsplanlegging. Her kommer noen eksempler fra samiske barnehager.

Diddi mánáidgárdi i Tana

Barnehagen bruker en del tid til besøk hos besteforeldre og foreldre som er bønder, driver med reindrift eller jakt og fiske. På den måten får barna ta del i de gjøremålene som er vanlig i disse næringene. Disse turene kombineres ofte med besøk i andre barnehager. Barnehagen følger samenes årssyklus. *Høsten:* Sennagress innhentes og bearbeides, bær plukkes og bearbeides. Barna drar på fisketurer, elgjakt, og tar turer til reingjerdet hvor det foregår skilling og slakting. Barnehagen har også en friluftstuke i nærmiljøet med innsamling av materialer for vinteren, skjellsanking, henting av ris til lavvo og rydding av vedteig, som er beregnet til vinterveden.

Høstvinteren: Naturen sovner inn for vinteren og barna sysler med forskjellige aktiviteter innendørs så som advents- og juleforberedelse. Barnehagen er med på flytting av rein til vinterbeite og tar turer til reingjerdet.

Vinteren: Både samefolkets dag 6. februar og solas tilbakekomst feires. Samiske mattradisjoner synliggjøres og barna er med på å henge kjøtt og hjerter til tørking, røyke kjøtt og å lage samisk middag. Barna er også på skiturer, på snarefangst og ser nærmere på dyre- og fuglelivet.

Vårvinter: Uteaktiviteter av alle slag er i sentrum. Barnehagen drar på skiturer, fjellturer med hundespann og scooterturer med isfiske. I denne perioden kommer også påskeforberedelse med gudstjeneste, samisk bryllup og barnedåp.

Våren: Naturen våkner til liv. Det er kalvings-tid for rein, føret er dårlig, elva åpner seg og det er isgang. Barna sår planter, forbereder seg til drivgarnfiske og fiskesesongen, og bøter fiskegarn. Det er lammingstid og det er tid for turer.

Vårsommer: Tanabredden fylles med båter og fiskere, og det er drivgarnfiske i elva. Det er tid for setting av poteter og såing av grønnsaker, planting av sommerblomster, rydding av nærmiljøet og småfuglene er tilbake. Det er sankthansfeiring, og såing av jord og tur til vedteigen.

Sommeren: Barna drar på turer til elva, fisker på land og fra båt, og besøker bielver for å se på fiskesorter. De er på gårdsbesøk, slåttebe-søk og arbeid. Barnehagen har også sitt eget slåttearbeid hvor de lager en liten hesje, tør-ker høyet og gir det til en bonde.

Høstsommeren: Barnehagen nyttiggjør natu-rens rikdommer, innhøster og sorterer bær, og tar turer til multemyrene. Det er også tid for innhøsting av poteter og grønnsaker. De drar på fisketurer hvor vinterforsyningen hentes, og de samler også inn annet materia-le som skal brukes utover høsten.

Diddi mánáidgárdi
 Lyngveien 24, 9845 Tana
 Tlf: 78 92 85 85
 Se også hjemmesidene til Tana kommune:
<http://www.tana.kommune.no>

Árran mánnágárde, Tysfjord

Árran barnehagen er en privat samisk barne-hage på Drag med en avdeling. I barnehagen er det både samisktalende og norsktalende barn. Det er derfor en stor utfordring å bevare og styrke språket, og medvirke til at det norske språket ikke dominerer i barneha-gehverdagen.

Barnehagen har sin egen plass i skogen som er bygd opp etter tradisjonell samisk gård-stun. Der har barnehagen bygd minigamme, lavvo, skogshytte og lignende. Her har barne-hagen også samlet en del samiske leker. Plassen ligger i skogen og brukes aktivt i språk- og kulturinnlæringen gjennom lek og fortellinger. Barnehagen bruker også duodji som redskap for samiskopplæringen.

Barnehagen har et prosjekt gående hvor målet er å lære foreldre samisk muntlig. Kurset er et frivillig tilbud til foreldre og er på kveldstid. Foreldre skal først og fremst lære samisk muntlig slik at de kan være til hjelp og bistå barna i deres språkopplæring.

Árran mánnágárde, Tysfjord
 Árran mánnágárde
 8270 Drag
 Tlf: 75 77 51 00
 Fax: 75 77 51 01
 For informasjon, se også:
<http://www.arran.no>
<http://www.tysfjord.kommune.no>

Sámi mánáidgárdi Cizáš i Oslo

I flere byer er det etablert samiske barneha-ger eller samiske avdelinger i norske barne-hager. Barnehagen Cizáš er en kommunal barnehage med en avdeling og 18 plasser, og holder til på Tøyen. I barnehagen er det både samiskspråklige barn, samisk/norsk tospråkli-ge barn og norskspråklige samebarn. Barnehagen har samisk som hovedspråk, og alle ansatte i barnehagen er samisktalende. Barnehagen og 2 norske barnehageavdeling-er har tilhold i samme bygg. Cizáš barnehage har eget lekeområde for barna.

Barnehagen er veldig bevisste på språksituasjonen og barnehagens rolle i forhold til å styrke samisk språk blant barna. Barnehagens mål er bl.a. å styrke bruken av samisk språk og kultur, at barna oppnår funksjonell tospråklighet og formidling av samisk kultur. Barnehagen skal også være et samlingspunkt for de samiske førskolebarna, og representere samisk språk, kultur og samhörighet.

Barnehagen har mange av de samme samiske aktivitetene som samiske barnehager utenfor storbyen har. Men i og med at barnehagen ligger i en by, er det ikke bare å dra til skogs hver dag. Barnehagen har en egen plass ved Østensjøvannet i Østmarka. Barnehagen har fast utedag og da drar barna og ansatte ofte til sin "plass". Barnehagen bruker ellers bl.a. Oslomarka, Akerselva og landbrukshøgskolen på Ås som utfluktssteder og læringsarenaer. Ellers har barnehagen gode muligheter til å gå på museer, teater, sirkus o.l. Barnehagen brukes ofte som et ressurs-senter for samisk kultur i byen, og har ofte besøk av ulike grupper som ønsker å få informasjon om samer og samiske forhold.

*Sámi mánáidgárđi Cizáš i Oslo:
Cizášsámi mánáidgárđi
Finnmarksgata 27
0563 Oslo
Tlf 23 24 43 55 / 23 24 43 64
Faks 22 67 63 61
<http://www.bydel-grunerlokka.oslo.kommune.no/>*

Statistikk

I år 2002 er det registrert 44 barnehager som kan betegnes som samiske barnehager. Dette tilbudet omfatter ca. 960 barn. I dette tallet er både kommunale og private barnehager med. I tillegg var det i 2002 6 norske barnehager som fikk tilskudd til morsmålsopplæring for samiske barn. Det er usikkert om antall barnehager er gått opp eller ned. Det som er mer sikkert er antall barn. Til sammenligning kan det nevnes at i 1999 var det 644 barn som fikk tilbud i samiske barne-

hager. Dette viser en stor økning i antall barn som søker og får plass i samiske barnehager.

*De nyeste tallene finnes her:
<http://www.wis.no/gsi>*

Særskilt tilskudd til samiske barnehager

Sametinget har ansvaret for tilskuddsordningen for samiske barnehager. Særskilt tilskudd tildeles samiske barnehager over hele landet, og til norske barnehager med samisk avdeling. Intensjonene med tilskuddet er å gjøre barnehagene bedre i stand til å formidle samisk språk og kultur. Videre er intensjonen å styrke bruken av samisk språk og å styrke barnets identitet. Barnehagen må vise til at de satser seriøst på styrking av samisk i barnehagen, bl.a. gjennom planer, budsjett og rapport. Tilskuddet skal gå til å dekke merutgifter barnehagene har som følge av å være tospråklig og flerkulturell. Tilskuddet består av grunntilskudd til hver avdeling, og en sum pr. samisktalende ansatt.

Barnehagene skal også stimuleres til å drive med prosjekter og utviklingsarbeid i barnehagen. Sametinget avsetter derfor årlig økonomiske midler til prosjekter og utviklingsarbeid som tildeles på grunnlag av særskilt søknad. Midlene utlyses årlig i dagspressen. Også norske barnehager kan søke om midler til morsmålsopplæring i samisk.

I tillegg tildeles det årlig midler til utvikling av pedagogisk materiell tilpasset barnehager. Midlene utlyses hvert år med søknadsfrist på høsten. Sametinget har utarbeidet et søknadsskjema og vil være behjelpelig med utfylling av søknad og den videre prosessen.

*Sametingets Opplæringsavdeling
Bredbuktnesveien 50
9520 Kautokeino
Telefon 78 48 42 00
telefax 78 48 42 42
E-post: samediggi@samediggi.no
<http://www.samediggi.no>*

Grunnskolen

Skolens betydning

Skolen er en viktig formidler av verdier, kunnskap og holdninger fra generasjon til generasjon. Dersom samiske barn skal ha et godt utgangspunkt for å bli en aktiv deltaker i samfunnet, må også samiske tradisjoner, språk og verdier tas vare på og videreformidles gjennom hele opplæringssystemet. Ved å synliggjøre det samiske i hverdagssituasjoner i skolen, kan det samiske bli en naturlig del av hverdagen også for andre barn i Norge.

Det samiske samfunnet ble lenge usynliggjort i skolesammenheng. Læremidlene hadde ikke særlig innhold om samiske forhold, og mangel på kunnskap har etablert mange myter og stereotypier om samene. Samiske elever fikk heller ikke lære om sitt eget folk eller språket sitt på skolen.

I dag er det samiske samfunnet en integrert del av det norske samfunnet. Samisk språk og kultur er offisielt likestilt med norsk, og i realiteten er det blitt mer likeverdige forhold mellom samisk og norsk kultur. Læreplanene krever mer kunnskap i skolen om samisk historie, kultur og samfunnsliv. Det er utviklet læremidler som følger opp disse kravene. Samiske elever føler seg mer hjemme i skolen ved å lære om sin egen bakgrunn. De norske elevene lærer samene bedre å kjenne og forstår dermed helheten i det norske samfunnet og sin identitet bedre.

Samisk innhold i opplæringen

Det samiske læreplanverket for den 10-årige grunnskolen, L97 Samisk, og Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen, L97, er to likeverdige læreplanverk både når det gjelder struktur, kvalitet og omfang. I L97 er vår felles kunnskap om samisk kultur vesentlig styrket i forhold til tidligere læreplaner. Alle offentlige skoler i forvaltningsområde for samisk språk som omfatter kommunene Nesseby, Tana, Porsanger, Karasjok, Kautokeino og Kåfjord, må følge L97 Samisk. Skoler, klasser eller grupper i andre deler av landet, kan etter bestemte regler i opplæringsloven velge å følge L97 Samisk. Kommunestyret i

Nesseby, Karasjok og Kautokeino har vedtatt at samisk skal være obligatorisk for alle elever i kommunen.

L97 Samisk: <http://www.samediggi.no/>

Sametingets Opplæringsavdeling
Bredbuktnesveien 50
9520 Kautokeino
Telefon 78 48 42 00
telefax 78 48 42 42
E-post: samediggi@samediggi.no
<http://www.samediggi.no>

Kunnskap om samisk kultur skal inn i alle skoler

Samisk kultur og samfunnsliv er en viktig del av den felles kulturarven som alle elever i grunnskolen skal ha kunnskap om. Samisk kultur, språk, historie og samfunnsliv er derfor en del av det felles lærestoffet i ulike fag. Opplæringen for samiske elever skal sikre dem forankring og trygghet i sin egen kultur og utvikle samisk språk og identitet. Samtidig skal opplæringen gi samiske elever anledning til å ta aktivt del i samfunnet og til å skaffe seg utdanning på alle nivå. (L97:65)

Det er veldig mange samiske elever som bor og vokser opp på steder utenfor det samiske språkforvaltningsområdet, og må følge L97 hele skoleløpet. For disse elevene er det ikke minst viktig at det i L97 også er nedfelt obligatorisk lærestoff om samer. Det er utviklet en ressursbok for lærere i grunnskolen "Samene – ett folk i fire land" – som tar for seg det samiske innholdet i L97. Etter hvert blir det flere og flere nettsteder hvor det tilbys informasjon om samiske forhold. Henvisninger til disse finnes i www.oahppo-neahhta.no og www.same.net.

Kommunenes ansvar

Det er den enkelte kommune som har ansvar for å tilby opplæring i samisk språk til elever i egen kommune. Kommunen er også pliktig til å informere om elevenes rett til opplæring i samisk. Men foreldre må ta initiativ til å informere om behovet for samiskopplæring for egne barn.

Skolens betydning

Samisk innhold i opplæringen

Kunnskap om samisk kultur skal inn i alle skoler

Samisk læringsnett

Den kulturelle skolesekken

Samiskopplæring utenfor forvaltningsområdet

Fjernundervisning

Statistikk

Læremidler

Internatskoler i det sørsamiske området

Samisk foreldrenettverk

Nærmere informasjon om dette kan man få ved å henvende seg til Statens utdanningskontor i Finnmark eller Sametinget.

*Statens utdanningskontor i Finnmark
Damsveien 1
9800 Vadsø
Tlf: 78 95 05 55
Telefaks: 78 95 60 99
E-post: postmottak@su-fi.stat.no
<http://www.fylkesmannen.no/finnmark>*

Samisk læringsnett

Samisk Læringsnett er en nettportal for samiske skoler og barnehager, både for elever, foreldre og ansatte. Nettstedet startet opp i januar 2003.

Samisk Læringsnett skal være en informasjonskilde og ressurs for skoler og barnehager. Her finner man informasjon som er aktuell for opplæring. Det vil være publiseringer fra Sametinget, læringsressurser og snarveier til andre aktuelle nettstedet. Det legges også opp til at skoler og barnehager kan publisere ting de har gjort.

I tillegg til informasjon, tilbyr Samisk Læringsnett interaktive tjenester. Det er mulig å ha diskusjoner på nett, informere om arrangementer på nettsidens kalender og også legge inn oppslag på oppslagstavla. Samisk Læringsnett: www.oahpponeahtta.no

Den kulturelle skolesekken

Kultur- og kirkedepartementet (KKD) og Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) samarbeider om å utvikle Den kulturelle skolesekken for å sikre et profesjonelt kulturtilbud til elever i grunnskolen.

Formålet med Den kulturelle skolesekken er å utvikle en helhetlig og bevisst innlemelse av kunstneriske og kulturelle uttrykk i realiseringen av skolens læringsmål. Det gjøres blant annet ved å trekke inn kunstnere og kulturarbeidere og anvende kunst- og kulturinstitusjonenes ressurser og kompetanse i skolens virksomhet. Det handler også

om å nytte det tilfang av innhold og arbeidsformer av kunstnerisk og kulturell art som den enkelte lærer, skole og kommune kan velge å anvende i sitt pedagogiske arbeid.

Fylkeskommunene, i samarbeid med regionale skolemyndigheter, kommuner og frivillige kulturprodusenter, er sentrale i utviklingen av Den kulturelle skolesekken i sine regioner. Statlige tilskudd til formålet blir i hovedsak forvaltet av fylkeskommunene. Mer informasjon finnes på www.denkulturelleskolesekken.no og www.kulturskolesekken.no.

Eksempler på hvordan bruk av Den kulturelle skolesekken kan bidra til formidling av samisk kultur:

- “En reise i sameland” er et samarbeidsprosjekt mellom den kulturelle skolesekken i Sandefjord kommune og Native production. De samiske scenekunstnerne John Arvid Johnskareng og Magnhild Johnskareng holder et kurs for fjerdeklasinger ved å vise en dramatisert fortelling som er basert på gamle samiske sagn og eventyr. Etter kurset inviteres alle til forestillingen “En reise i Sameland” hvor elever deltar aktivt som sminkører, scenografer, dansere, sangere eller skuespillere.
- Nesseby kommune og Tana kulturskole har utgitt en undervisnings-cd med joiker fra Nesseby og Tana, finansiert av “den kulturelle skolesekken”. Det vil etter hvert også bli utarbeidet et undervisningshefte med undervisningsopplegg om joik.

Foto: Karasjøk kulturskole

- I Nesseby har forestillingen "Fra stein til toy" blitt spilt for skoleelever og lokalbefolkningen. Til forestillingen bidro både Beavivváš Sámi Teáhter og Tana kulturskole med hjelp. Skuespillerne var ungdomsskoleelever fra to forskjellige kommuner.

Samiskopplæring utenfor forvaltningsområdet

Samiske elever har en individuell rett til samiskopplæring, uavhengig hvor i landet de befinner seg, og uavhengig av hvilken skole de går på.

Timeressurser til samiskopplæring i grunnskolen

Det er den enkelte kommune som har ansvar for å tilby opplæring i samisk språk til elever i egen kommune. Kommunen er også pliktig til å informere om elevenes rett til opplæring i samisk. Men foreldre må ta initiativ til å informere om behov for samiskopplæring for egne barn.

Fylkesmannen i Nordland og Troms tildeler timeressurser til samiskopplæring for elever i sine fylker. For elever i Finnmark og landets øvrige fylker er det Fylkesmannen i Finnmark som tildeler timeressurser til samiskopplæring.

Tilskuddsordningen med støtte til samiskundervisning kunngjøres gjennom rundskriv fra Fylkesmannen i Finnmark. Søknad om timer til samisk sendes tjenestevei, slik at kommunen søker om timer.

Fylkesmannen i Finnmark, Troms og Nordland har sammen med Sametinget utarbeidet et informasjonsskriv som er sendt kommuner og andre i hele landet.

Fjernundervisning

Samiske elever har individuell rett til opplæring i samisk. Dersom det ikke kan gis opplæring med egne undervisningspersonell på den skolen eleven går på, kan fjernundervisning være alternativ undervisningsform.

Nordsamisk fjernundervisning

Fylkesmannen i Finnmark administrerer et fjernundervisningsprosjekt i nordsamisk hvor også Sametinget og Samisk høyskole er med i styringsgruppa. Eleven som skal ha samiskopplæring, knyttes opp mot en klasse ved en skole som forelderen har tilknytning til, og får på denne måten kontakt med jevnaldrende. Eleven får opplæring ved bruk av intranett, webkamera og telefon, og eleven får i løpet av skoleåret hospitere ved skolen som tilbyr samiskopplæring. Læreren som gir opplæring i samisk, besøker i starten av skoleåret sin elev, har samtaler med skolens personale og elevens foresatte.

Andre institusjoner som tilbyr fjernundervisning i nordsamisk er bl.a. Sameskolen i Troms, Nordreisa videregående skole, Samisk videregående skole i Karasjok og E-skuvla.

Sameskolen i Troms
9325 Bardufoss
Tlf: 77 83 28 30
Telefaks: 77 83 28 31
E-post: bgtriumf.sameskolen@trollnet.no
<http://home.trollnet.no/sameskolen>

Nordreisa videregående skole
Postboks 293
9151 Storslett
Tlf: 77 77 01 00
Telefaks: 77 76 53 73
E-post: nordreisa.vgs@troms-f.kommune.no
<http://www.nordreisa.vgs.no>

Samisk videregående skole i Karasjok
Postboks 113
9735 Karasjok
Tlf: 78 46 96 00
Telefaks: 78 46 96 15
E-post: post@sami.vgs.no
<http://www.sami.vgs.no>

E-skuvla
Postboks 15
9735 Karasjok
Tlf: 78 46 84 25
Telefaks: 78 46 84 26
E-post: adm@e-skuvla.no
<http://www.e-skuvla.no>

Lulesamisk fjernundervisning

Seksjon for språk og utdanning ved Árran lulesamiske senter driver språkopplæring i samisk som første-, andre- og C-språk på videregående skoles nivå, samt andrespråk og samisk språk og kultur i grunnskolen til ulike grunn- og videregående skoler via videokonferanseutstyr.

Árran
8270 Drag
Tlf: 75 77 51 00
Telefaks: 75 77 51 01
E-post: poassta@arran.no
<http://www.rran.no>

Sørsamisk fjernundervisning

Fylkesmannen i Nordland har ansvaret for administrering av prosjektet: "Sørsamisk opplæring ved hjemstedskolen" som er et fjernundervisningstilbud i sørsamisk.

Det er tre ressurskoler, Sameskolen i Snåsa, Sameskolen i Hattfjelldal og Brekken oppvekst- og lokalsenter som gir tilbudet. I dette prosjektet har man valgt en kombinasjonsløsning hvor det gis IKT-basert opplæring. Nettlærerne som underviser, er også ambulente lærere som besøker sine nettelever

ved de respektive hjemmeskolene. Elevene har også temauker med språkbud.

Også Røros videregående skole gir tilbud om undervisning i sørsamisk som andrespråk og c-språk på videregående nivå.

Sameskolen i Hattfjelldal
Kalkviksv. 1
8690 Hattfjelldal
Tlf: 75 18 50 60
Telefaks: 75 18 50 61
E-post: sameh@online.no

Røros Videregående Skole
Posttuttak A
7361 Røros
Tlf: 72 41 93 00
Telefaks: 72 41 93 45
<http://www.roros.vgs.no>

Rørøssamisk opplæringsprogram
v/ prosjektleder Toini Bergstrøm
Tlf: 907 23 513
E-post: toini.bergstrom@roros.vgs.no
<http://www.ressurscenter.no/samisk>

Statistikk

Oversikten nedenfor viser antall elever i grunnskolen som hadde opplæring i samisk skoleåret 2002/2003.

Elever etter språkgrupper														
Elever etter klassetrinn Antall elever														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Gutter	Jenter	I alt	
Nordsamisk														
GS 1. samisk som førstespråk	110	103	116	100	101	89	99	87	86	95	506	480	986	
GS 2. samisk som andrespråk	77	81	69	85	66	55	68	52	63	58	311	363	674	
GS 3. samisk språk og kultur	90	99	103	118	97	88	59	37	28	22	352	389	741	
Lulesamisk														
GS 4. samisk som førstespråk	1	4	4	4	5	3	1	5	3	2	20	12	32	
GS 5. samisk som andrespråk	2	0	0	1	2	0	1	1	4	6	4	13	17	
GS 6. samisk språk og kultur	0	3	0	3	5	22	15	9	10	1	27	41	68	
Sørsamisk														
GS 7. samisk som førstespråk	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	3	
GS 8. samisk som andrespråk	4	5	11	5	8	10	6	10	9	11	46	33	79	
GS 9. samisk språk og kultur	3	5	8	3	3	6	3	6	2	1	15	25	40	

De nyeste tallene finnes her:
<http://www.wis.no/gsi>

Læremidler

Det er et mål at samiske og norske elever skal ha et likeverdig læremiddeltilbud. Sametinget har utarbeidet en strategisk plan for læremiddelutvikling. Økonomiske midler til læremiddelutvikling blir utlyst hvert år og det blir tildelt læremiddelprosjekter for barnehage, grunnskole og videregående opplæring. Likevel er det stor mangel på samiske læremidler, og det går ikke tilfredsstillende fort med produksjon av nye læremidler. Dette skyldes både at det er vanskelig å rekruttere kompetente læremiddelforfattere, og at det er ikke nok midler til å sette i gang med så mange prosjekter at alle fagbehov blir dekket.

*Sametingets Opplæringsavdeling
Bredbuktnesveien 50
9520 Kautokeino
Telefon 78 48 42 00
telefax 78 48 42 42
E-post: samediggi@samediggi.no
<http://www.samediggi.no>*

*Samisk læringsnett
<http://www.oahpponeahтта.no>*

Følgende samiske forlag produserer eller har produsert samiske bøker og læremidler de siste årene: Dat OS, Davvi Girji o.s., Idut, Bahku, Skanit girji, čálliid lágadás, E-skuvla, ABC-company, Biiga, Almmuheaddji, GOLLE-GIELLA jietnagirji, Landbruksforlaget, Vett & Viten, Gan forlag, NKS-forlaget, Cappelen.

Foto: Ammun Joonskareng

Sametinget gir informasjon og pedagogisk veiledning i bruk av ulike læremidler. Sametingets opplæringsavdeling har en læremiddelsamling hvor det finnes samiske læremidler som er produsert i Norge, Sverige og Finland. Det er alt fra bøker til plakater, pedagogiske dataprogram, videofilmer og spill. Skoler og barnehager kan låne disse. Informasjon om læremidler gis gjennom Samisk læringsnett (www.oahpponeahтта.no) og egne læremiddeldatalogeter.

Internatskoler i det sørsamiske området

Det sørsamiske samfunnet er relativt lite i antall personer og det er spredt over store områder. Det sørsamiske språket og kulturen står derfor overfor en særskilt utfordring. De to sørsamiske internatskolene er viktige institusjoner for sørsamene. Ved disse skolene står samisk språk og samiske emner med utgangspunkt i sørsamiske tradisjoner sentralt. Samtidig er de blitt en møteplass for de samiske elevene som kommer fra forskjellige deler av det sørsamiske området, slik at de kan knytte kontakter og være sammen om videreutvikling og videreføring av kulturen.

Åarjel-Saemiej skuvle i Snåsa, Nord-Trøndelag

Å sikre sørsamisk språk og identitet er en av skolens hovedoppgaver, og skolen følger L97 Samisk. Åarjel-Saemiej skuvle ønsker å bli et pedagogisk sentrum for fjernundervisning på sørsamisk, og det arbeides med å ta i mot sørsamiske elever som ønsker et kortere opphold ved skolen for fordypning i språk og kultur.

*Åarjel-Saemiej skuvle
7760 Snåsa
Tlf: 74 13 84 50
Telefaks: 74 13 84 51
<http://www.snasa.kommune.no/sørsamisk/sameskolen>*

Gaske-Nørjen Saemienskovle i Hattfjelldal, Nordland

Skolen har ikke så mange helårselever, men 8 uker i året tar de imot elever fra andre kommuner som følger et temabasert undervisningsopplegg bygget på sørsamisk språk og kulturopplæring. Skolen gir også sørsamisk fjernundervisning via telenett.

Sørsamisk er et obligatorisk fag på skolen, samtidig som elevene får kunnskap og innsikt i samisk historie, kultur og tradisjoner. Språkundervisningen er integrert i alle fag. Skolen gir også undervisning i emner med tilknytning til reindrift, utmarksnæring, tradisjonsstoff og duedtie.

Undervisningen ved skolen er tema- og prosjektorientert – særlig når det gjelder samisk og emner som duedtie, reindrift (eks. slakting og vårflytting) og utmarksnæringer (eks. rypefangst, fiske og bærplukking).

*Gaske-Nørjen Saemienskovle
Kalkviksv. 1
8690 Hattfjelldal
Tlf: 75 18 50 60
Telefaks: 75 18 50 61
E-post: sameh@online.no*

Elgå oppvekstsenteret i Hedmark

Elgåsenteret er ikke et internat, men en enhet som består av skole, barnehage, skolefridtsordning, sørsamisk språkstimulering i barnehagen og sørsamisk undervisning i skolen.

Oppvekstsenterets satsingsområder er aldersblandede opplegg på tvers av barnehage og skole, samt å integrere samisk både i barnehage og skole. Det vektlegges å forankre oppleggene lokalt, slik at alle barn skal føle at deres bakgrunn og erfaringsverden har verdi.

I 2001 fikk oppvekstsenteret tildelt et språkmotiveringsprosjekt som Sametinget utlyste. Forprosjektet ble gjennomført våren 2001 og hovedprosjekt skal gå over 5 år. Prosjektet skal følge barna fra barnehage over i skole.

*Elgå oppvekstsenter
2446 Elgå
Tlf: 62 45 66 40
E-post: eva-kr@online.no
<http://home.online.no/~eva-kr/>*

Samisk foreldrenettverk

I 2002 ble de første lokallagene i Samisk Foreldrenettverk stiftet i Tromsø og i Nord-Salten. Samisk foreldrenettverk (SFN) er et nystiftet nettverk for samiske foreldre i Norge. Det enkelte nettverk er selvstendig med eget styre og egen økonomi, men tanken er at man etter hvert skal få et landsstyre eller et felles organ for samarbeid og som kan representere alle medlemmene ved behov.

Nettverket skal ivareta samiske familiers, barns og foreldres interesser i samfunnet, og virksomheten kan grovt sett deles i tre områder.

1. **Samisk miljø og oppvekstvilkår.**

Nettverket vil ta initiativ til å organisere sosiale, kulturelle og samiskspråklige tiltak for foreldre og barn, og bidra til å skape gode miljø og oppvekstvilkår for samiske barn og unge.

2. **Rettigheter.** Nettverket vil være en "fagfor-ening" for samiske foreldre som har problemer når det gjelder rettigheter innen barnehage, opplæring og på andre områder, og man vil arbeide for nok samiske barnehageplasser og god samisk opplæring.

3. **Samfunnsengasjement.** Nettverket vil arbeide for større grad av flerkulturell forståelse, integrering og synliggjøring av det samiske i samfunnet generelt, at samfunnet har innsikt, kunnskap og kompetanse i hva det innebærer å være minoritet, tokulturell og tospråklig, og at samiske barn, deres språk og kulturbakgrunn blir respektert og ansett som likeverdig.

Videregående skole

Det er fylkeskommunenes ansvar å gi en tilfredsstillende opplæring for samiske elever i eget fylke, både når det gjelder opplæring i og på samisk og om samiske forhold.

I dag finnes det to samiske videregående skoler; Samisk videregående skole i Karasjok og Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino. Disse er statlig eid, men en overføring av ansvaret til Sametinget er under vurdering. Samisk ungdom har fortrinnsrett ved opptak til plassene ved disse skolene, men også andre kan søke til skolene. Begge skolene er tospråklig og rekrutterer elever fra hele landet.

Samisk videregående skole i Karasjok

Samisk videregående skole i Karasjok tilbyr studieretninger i allmenne- og økonomisk/administrative fag, helse- og sosialfag, byggfag og mekaniske fag.

På skolen har alle samisk som fag enten som førstespråk, andrespråk eller B/C-språk. Mange av de øvrige fagene har også et samisk innhold. De som er samisktalende, kan få lære mer om sin egen kultur, mens de som er norsk-talende og ikke kjenner den samiske kulturen, får sjansen til å bli kjent med den.

Skolen har også hatt elever fra andre land. Skolen har i skoleåret 2002/2003 et samarbeid med skoler i Østerrike, Italia og Nederland.

Samisk videregående skole i Karasjok
Postboks 113
9735 Karasjok
Tlf: 78 46 96 00
Telefaks: 78 46 96 15
E-post: post@sami.vgs.no
<http://www.sami.vgs.no>

Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino

Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino tilbyr studieretninger i allmenne-

og økonomisk/administrative fag, byggfag, hotell- og næringsmiddelfag, mekaniske fag, formgivningsfag, duodji samt reindriftsskole.

Skolen har gjennomgående en samisk profil. For eksempel blir samiske mattradisjoner og matskikker vektlagt i hotell- og næringsmiddelfagene.

I formingsfagene kan elevene lære seg både myk og hard duodji. Dette kan så danne grunnlag for å ta fagbrevet i duodji på et senere tidspunkt.

På reindriftsskolen i Kautokeino får elevene opplæring i både utmarks- og papirarbeid for å kunne tilpasse seg samfunnet. Reindrifta har endret seg, og vil fortsatt endres, og derfor er det behov for kompetanse også utenfor utmarksutøvelsen. Reindriftsutøvere skal beherske moderne teknikk, og de skal kunne papirveldet, i tillegg til naturutøvelse som er grunnlaget for reindriften.

Samisk Videregående Skole og Reindriftsskole
Ájastealli 5
9520 Kautokeino
Tlf: 78 48 45 00
Telefaks: 78 48 45 10
E-post: postmottak@samisk.vgs.no
<http://www.samisk.vgs.no>

Stipend til elever som har samisk som fag ved videregående opplæring

Sametinget tildeler årlig språkmotiveringsstipend til elever i den videregående skolen i Norge. Vilåret får å få stipend er at eleven får opplæring i samisk med eget undervisningspersonell på skolen eller alternativ form for opplæring, og eleven må være heltidselev ved et lærested godkjent for støtte i Statens lånekasse for utdanning.

Stipendordningen tar sikte på å stimulere elever i den videregående skolen til å velge opplæring i samisk i den videregående opplæringen. Stipendordningen har vist seg å motivere også elever som ikke har noen spe-

Samisk videregående skole i Karasjok

Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino

Stipend til elever som har samisk som fag ved videregående opplæring

Statistikk

Synspunkter fra en ungdom

siell tilknytning til det samiske til å velge samisk i videregående skole og til å lære seg samisk. Stipendet kunngjøres årlig i dagspressen.

Sametingets Opplæringsavdeling
Bredbuktnesveien 50
9520 Kautokeino
Telefon 78 48 42 00
telefax 78 48 42 42
E-post: samediggi@samediggi.no
<http://www.samediggi.no>

Statistikk

På landsbasis var det i 1999/2000 463 elever med samisk i videregående opplæring, derav 228 i fylkeskommunale skoler og 235 ved Statens to videregående skoler i Indre Finnmark.

Teori og praksis

En ytring av Sigbjørn Skåden, 27 år, fra Skånland i Sør-Troms

Jeg er oppvokst i markebygda/samebygda på Stuornjárga, ei halvøy på grensa mellom Troms og Nordland fylke. Samiskundervisninga i området er relativt ung. I Skånland kommune ble det for første gang tilbudt samiskundervisning i skolen i 1987.

Jeg skulle begynne i 5. klasse på Boltås skole og var en av to som valgte å ta imot tilbudet om samisk som 2.-språk. Den andre var søskenbarnet mitt, og vi ble "samene" på den lille grendeskolen i samebygda i Skånland.

Problemene med å ha valgt samiskundervisning i grunnskolen var mange, selv om også gledene var store. Dette gjaldt både på barneskolettrinnet ved Boltås skole og på ungdomsskolettrinnet på Skånland sentralskole. I tillegg til timeplanabalene og ekstraleksene, hadde vi problemer med bøker. Det fantes ikke læremidler. Eller de fantes, men de var ofte ikke tilpasset slik at vi måtte bruke utdrag fra mange forskjellige bøker.

Barna i bøkene arbeidet ofte med rein. Søskenbarnet mitt og jeg hadde aldri tatt i en rein i hele vårt liv. Vi hadde sett rein på langt hold, men aldri vært nær nok til å kunne røre ved en. Sauer, kyr, geiter og hester kjente vi godt til, for onkel min drev gården etter bestefar, men slike dyr sto det lite om i bøkene, og OM det sto noe om dem var de ofte noe fremmed som samebarn ikke visste mye om. Undervisningsmaterialet har blitt mye bedre siden den gang, men det slites fortsatt med å få belyst mangfoldet innenfor det nordsamiske språkområdet.

Etter ungdomsskolen begynte jeg på Skånland videregående skole. Søskenbarnet mitt begynte på mekaniske fag ved Harstadsbotn videregående i Harstad. Mens jeg fikk tilbud om samiskundervisning på min skole, ble det verre for søskenbarnet mitt. Han forsøkte å få til samiskopplæring via

fjernundervisning. Men på grunn av timeplanproblemer, vanskelige tekniske forhold og mangel på miljø, ga han opp. Jeg hadde det enklere, med fast lærer og god tilgang til konsultasjon. Selv om jeg var den eneste i min klasse som leste samisk, var det andre på skolen som gjorde det, så vi hadde et miljø.

Vi var imidlertid redde for nedleggelse av tilbudet. Folk snakket om at Skånland videregående skole kunne bli nedlagt. Troms fylke hadde bestemt at kostnadene for videregående skoler måtte ned. Ble Skånland videregående skole nedlagt, ville jeg miste den eneste muligheten jeg hadde til å få videregående opplæring i samisk tuftet på min egen lokale kultur og dialekt, om jeg da ikke valgte å flytte til Kiruna i Sverige.

Skolen besto, og det gjør den fortsatt i dag, ikke minst taket være de som har hevdet en rett til å få en videregående opplæring nært knyttet til sin egen kultur, og at skolen var det eneste alternativet som fantes for å bevare en dialekt som ellers sto i fare for å dø ut. En nedleggelse ville få store ringvirkninger for markasamisk framtid.

Etter videregående har jeg tatt samisk grunnfag ved Universitetet i Tromsø. Jeg snakker samisk, på min egen dialekt. Hullene i tilbudet om samiskundervisning, som fantes da jeg begynte med samisk på skolen, finnes i stor grad fortsatt. Jeg har vært heldig, jeg har mottatt den hjelp som jeg har behovd gjennom min undervisning, men det finnes ingen garantier for at andre har like mye flaks.

Samiskundervisning er et av de viktigste områdene å ta tak i hva angår revitalisering av samisk språk og kultur. Muligheter til opplæring i sitt eget språk er noe som burde sikres alle samiske barn og unge, ikke bare i teorien, men også i praksis.

Samiske språk- og kultursentre

De samiske språk- og kultursentrene har betydd enormt mye for områdene der samisk språk står svakt. De fungerer som møteplasser hvor samisk språk synliggjøres ved å bli brukt både muntlig og skriftlig, og hvor samisk språk og kultur formidles på en positiv måte i de forskjellige områdene. Det har vist seg at i områder hvor det er opprettet språksentre, har arbeidet med å fremme språket vært vellykket.

Det finnes i dag seks språksentre som får fast årlig støtte fra Sametinget. Disse er Samisk språk- og kultursenter i Porsanger, Samisk språksenter i Kåfjord, Várdobáiki i Evenes, Árran i Tysfjord, Isak Saba senteret i Nesseby

og Tana samiske språksenter. Flere språksentre er under planlegging.

Språksentrene har mange ulike oppgaver og funksjoner. De jobber bl.a. i forhold til skoleverket, med informasjon om samiske forhold, de samarbeider med lokale samiske institusjoner og organisasjoner, de inngår i nettverk med samisklærerene i området, og de arrangerer kurs og ellers små og store begivenheter. Ofte fungerer også språksentrene som arenaer for samhandling mellom generasjoner. Mange av språksentrene samarbeider med mange kommuner, enkelte også med flere fylker eller flere land.

Árran, lulesamisk kultursenter i Drag, Tysfjord. Huser blant annet NRK Sameradioen. Foto: Øystein Søbye / NN / Samfoto

Samiske kultursentre

- Sjøsamisk kultursenter, Billefjord
- Ája samisk senter, Kåffjord
- Gamtofta, Sørreisa
- Várdobáiki, Evenes/Skånland
- Árran lulesamisk senter, Tysfjord
- Sijti Jarnge, Hattfjelldal

Samisk språk- og kultursenter

Kirkeveien 26
9700 Lakselv
Tlf: 78 46 20 79 eller 78 46 20 02
Telefaks: 78 46 22 87
E-post: samisk.spraaksender@c2i.net
<http://home.c2i.net/samiskspraaksender>

Samisk språksenter

Postboks 235
9144 Samuelsenberg
Tlf: 77 71 63 80
E-post: spraksenteret@kafjord.kommune.no

Várdobáiki

Nautå
8536 Evenes
Tlf: 76 98 35 85
Telefaks: 76 98 22 31
E-post: samiskpr@online.no
<http://www.evenes.kommune.no/forsiden/Vardobaiki/Vardobaiki.htm>

Árran lulesamisk senter

8270 Drag
Tlf: 75 77 51 00
Telefaks: 75 77 51 01
E-post: poassta@arran.no
<http://www.rran.no>

Isak Saba senteret

9840 Varangerbotn
Tlf: 78 95 80 10
Telefaks: 78 95 80 11
E-post: varjjatgiella@nesseby.kommune.no
<http://www.varjjatgiella.no>

Billefjord Sjøsamiske Kompetansesenter

9710 Indre Billefjord
Tlf: 78 46 42 20

Ája Samisk Senter

9144 Samuelsenberg
Tlf: 77 71 62 00
Telefaks: 77 71 78 14
E-post: aja.samisk.senter@kafjord.kommune.no
<http://www.ajasamisksenter.no>

Gamtofta

Skaret
9310 Sørreisa
Tlf: 93 85 58 00

Sijti Jarnge

8690 Hattfjelldal
Tlf: 75 18 49 70
Telefaks: 75 18 49 80
<http://www.nordland.fylkesbibl.no/Kultur-Nett/HTML/KSENER/1-side.htm>

Sametingets språkmotiveringspris

Det tidligere Samisk språkråd vedtok i 1999 å tildele en språkmotiveringspris.

Språkmotiveringsprisen er tenkt tildelt enkeltpersoner, institusjoner og organisasjoner som særlig har arbeidet med å bevare, styrke og fremme samisk språk. Prisen er på 10 000 kroner pluss en kunstnerisk formet diplom. Prisen ble delt ut forstegang i år 2000. Da gikk prisen til foreldregruppa ved Árran mánnágárdde i Tysfjord.

Sametingets språkvdeling

9520 Kautokeino
Tlf: 78 48 42 00
Telefaks: 78 48 42 42
E-post: samediggi@samediggi.no
<http://www.samisk-sr.no>
<http://www.samediggi.no>

Etter skoletid

Foto: Nils Henrik Måsø

Barn og unge har behov for samvær med jevnaldrende. Derfor må det legges til rette for gode og trygge møtesteder for dem også etter skoletid og i fritiden.

SFO

I likhet med barnehagen og skolen, er det viktig at skolefritidsordningen også har et tilbud som tilfredsstiller samiske barns behov og interesser. Skolefritidsordningen skal legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i barnas alder, funksjonsnivå og interesser. Skolefritidsordningen skal gi barna omsorg og tilsyn.

Eksemplene under er hentet fra skolefritidsordninger som har et tilbud særskilt rettet mot samiske barn. Men deler av dette kan også brukes av andre SFOer i andre deler av landet. I tillegg kan man hente ideer til innhold i SFO fra barnehageeksemplene foran i dette heftet.

Polmak Sameskolens SFO

Polmak Sameskolens SFO legger stor vekt på nærhet til naturen, og aktivitetene legges opp etter årstidene. Barna sanker bær, tar opp potetene, plukker sopp, hogger ved og ordner med sennagress til vinteren. Skolefritidsordningen er også ofte på turer i naturen, slik at barna lærer å tenne bål, og slik at de får kjennskap til de ulike sidene ved naturen. Barna får også anledning til å være med på tradisjonelle gjøremål innenfor forskjellige næringer. De deltar bl.a. på rype- og elgjakt, de legger ut snarer, fisker i elva og hjelper til med slåttonna.

SFO i Nesseby – sjøsamiske barn

Skolefritidsordningen i Nesseby har sjøen, fjæra, kaia og båtene i sitt nærmiljø. Både våren, forsommeren og høsten brukes til vandring i fjæra og på kaia. Jordbruk er en annen viktig næring i Nesseby, og skolefritidsordningen er ofte på besøk i fjøsene rundt om i bygda. Skolefritidsordningen i Nesseby legger særlig vekt på kontakt med den eldre generasjonen, og fokuserer på det barna kan lære av dem.

Kulturskole

Det er lovfestet at alle kommuner, alene eller i samarbeid med andre kommuner, skal ha et musikk- og kulturskoletilbud til barn og unge. Kulturskoler vil derfor være viktige arenaer for barn og unge der de kan få økte kunnskaper om samisk språk og kultur. Kulturskolene vil kunne bidra til å styrke samisk kultur. Kulturskoler som eksempelvis gir tilbud innen musikk, kan på en lett måte integrere samisk musikk i det allerede eksisterende tilbudet.

Eksempelene nedenfor viser at bare fantasien setter grenser for hvordan et samisk tilbud kan se ut i en kulturskole. Kulturskolene kan hente inspirasjon fra hele det samiske kulturlivet og fra de samiske tradisjonene.

Eksempler fra noen kulturskoler

Kulturskolen i Karasjok har opplæring i duodji, keramikk, musikk, joik, tegning og maling, dans og teater/drama. Kulturskolen har en dansegruppe «Šete» der danserne bl.a. bruker samiske rammetrommer for å skape rytme og musikk til bevegelsene.

Karasjok kulturskole
Skolegata 9
9730 Karasjok
Tlf: 78 46 80 57
Telefaks: 78 46 62 21

Tana kulturskole er en møteplass for barn og ungdom på tvers av kulturelle og geografiske "grenser". Spesielt i gruppeaktivitetene; sang- og musikklek, idrett og teater ser man denne møteplassen, hvor elevene kommer fra alle kommunens seks grunnskoler. En del av aktivitetene foregår på samisk. Blant idrettsaktivitetene finner man lassokasting, og kulturskolen tilbyr joikeundervisning.

Tana kulturskole
Miljøbygget
9845 Tana
Tlf: 78 92 53 00

Filmtilbud

I 1998 laget Norsk filminstitutt en katalog med oversikt over filmer som finnes på samiske språk eller har tilknytning til samisk liv og kultur. Katalogen finnes både på nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk og norsk.

Norsk filminstitutt
Postboks 482 Sentrum
0105 Oslo
Tlf: 22 47 45 50
Telefaks: 22 47 45 96
E-post: kunder@nfi.no
<http://www.nfi.no>

Fra Nordnorsk filmsenter AS i Honningsvåg kan man leie filmer som senteret har vært med på å finansiere. Filmkatalog finnes på filmsenterets nettsider på www.nnfs.no/no/distribusjon/dbfilmliste.php og den fås tilsendt ved å kontakte sentret.

Nordnorsk Filmsenter AS
Postboks 94
9751 Honningsvåg
Tlf: 78 47 64 00
Telefaks: 78 47 64 10
<http://www.nnfs.no>

Barne- og ungdomsmagasiner

Barne- og ungdomsmagasiner har som hovedoppgave å bidra til å gi et samisk-språklig tilbud til barn og unge, gi informasjon, bidra til samfunnsdebatt om temaer som opptar ungdom og gi et underholdningstilbud. Man kan bestille bladene til venteværelser, bibliotek, skoler og barnehager.

Ungdomsmagasinet Š

Bladet startet opp i 1993 og gir for tiden ut 3 nummer per år. Bladet utgis på nordsamisk, med noen tekster på lule- og sørsamisk. Bladet kommer ut med et sidetall mellom 32 og 52 og utgis i farger. Bladet har fått prosjektstøtte fra Sametinget til utgivelser.

Barnebladet Leavedolgi

Bladet startet opp i 1994 og kommer for tiden ut med tre nummer per år. Bladet utgis i hovedsak på nordsamisk, og får fast støtte til utgivelsen fra Sametinget. Redaksjonen i

Leavedolgi inviterer bl.a. forskjellige skoler til å bidra med tegninger og tekst.

Donald på samisk

Donald ble oversatt til samisk i 1987-88. Det ble utgitt 32 nummer. Forlaget Almmuheadđji har gitt ut de tidligere utkomne Vulle Vuojas-numrene i innbundet form.

Festivaler

Festivalene bidrar til å stimulere og utvikle samiske kunstneriske uttrykk, og sikrer arenaer for formidling av samiske kulturuttrykk. De samiske festivalene har vist seg å være viktige møteplasser for samiske barn og unge fra hele Sápmi.

Foto: Anne Berit Anti

Riddu Riđđu

Riddu Riđđu er en årlig kulturfestival som arrangeres i Kåfjord i midten av juli måned. Festivalen har utviklet seg til å bli et meget omfattende arrangement som presenterer både samiske og internasjonale urfolkskulturer. Det kommer gjester fra mange andre urfolk fra hele verden. Riddu Riđđu rommer musikk, scenekunst, billedkunst, barnefestival, kurs og seminar.

www.riddu.com

Davvi Nuorra i samarbeid med Riddu Riđđu arrangerer årlig en ungdomsleir for urfolks-ungdom under navnet Arctic Youth Camp. Her samles årlig inntill 40 ungdommer fra ulike land til felles leir der de lærer om hverandres kulturer. Det arrangeres workshop i bl.a. joik, dansetradisjon og sangteknikker. ACY arrangeres i forbindelse med Riddu Riđđu og har vært arrangert årlig siden 1999.

Riddu Riđđu

Tlf: 77 71 64 04

E-post: riddu@riddu.com

<http://www.riddu.com>

Márkomeannu

Márkomeannu er en samisk ungdomsfestival i de markasamiske bygdene i Nordre Nordland og Sør-Troms. Festivalen har blitt arrangert siden 1999 og inneholder en rekke forskjellige aktiviteter i løpet av en uke, seminar, markasamisk fortellertradisjon, same-dans, duodji-utstilling, mattradisjoner, utstillinger og barneteater. Deler av festivalen er spesielt rettet mot barn.

Márkomeannu

Tlf: 99 15 27 77

E-post: reivve@markomeannu.no

<http://www.markomeannu.no>

Sørsamisk festival

Sørsamisk kulturfestival på Røros ble arrangert for første gang i 2002. Tanken er at det neste gang skal arrangeres på svensk side. Festivalen er ment å være et kulturelt og sosialt samlingspunkt for samer på begge siden av riksgrensen med program rettet både mot barn, ungdom og voksne.

I tillegg arrangeres andre samiske festivaler slik som påskefestivaler i Kautokeino og Karasjok, Nanafestivalen i Tromsø og Gamtofta i Sørreisa.

Idrettstilbud

Idrett er med på å fremme samisk identitet og tilhørighet gjennom aktiviteter. Det er derfor viktig å styrke barn og unges deltakelse i samisk idrett.

Årlig arrangeres det Nordisk Samemesterskap i vinter- og sommeridretter. I tillegg arrangeres det regionale cup og mesterskap i fotball, reingjeterkonkurranser og reinkappkjøring.

Samisk idrettsforbund: SVL-N

Samenes Idrettsforbund – Norge (SVL-N) ble opprettet i 1990 og er underlagt Samenes Riksidrettsforbund, som er en sammenslutning av organisert samisk idrett i Norge, Sverige og Finland. SVL-N har 46 tilsluttede lag i seks fylker med omlag 2000 medlemmer.

Hovedmålene til SVL-N er å:

- Samle samiske barn, ungdom og voksne til samiske idrettslige og kulturelle aktiviteter.
- Bidra til å styrke samiske barn og ungdoms identitet gjennom idrettsaktiviteter.
- Bidra til å styrke samisk språk og kultur.
- Skape sosialt nettverk og samhold blant samiske barn og ungdom.
- Iverksette tiltak som stimulerer barn og ungdom til aktiv deltakelse i samisk idrett.

SVL-N vektlegger å fremme tradisjonell samisk idrett, som langrenn med lassokasting, løp med lassokasting, lassokasting og reinkappkjøring.

Geassesiida

Sommeren 2002 ble "Geassesiida 2002" arrangert. Det er en 10 dagers aktivitetsleir for arktisk ungdom mellom 15 og 25 år fra bl.a. Canada, Alaska, Sibir, Finland, Grønland og Russland. Etter planen vil det bli arrangert lignende leirer annet hvert år for ungdom fra arktiske områder. I 2004 vil Canada og Alaska arrangere leiren. Ansvarlige for programmet "The Future of Children and Youth of the Arctic" er Arktisk Råd.

Samiske tradisjonelle leker og aktiviteter
Deanu Searat, et samisk idrettslag i Tana, har hatt et prosjekt kalt "Samiske tradisjonelle leker og aktiviteter for barn og ungdom". Informasjon om gamle lekemetoder fra den eldre generasjonen i bygda er samlet inn. Målgruppa var barn og ungdom helt opp til 25 år.

Informasjonsmaterieill:

- Prosjektrapport
- Videofilm "Boađe"(Bli med).
- Hefte "Boađe" om tradisjonelle lekeaktiviteter. Hftet er på nordsamisk og norsk.

Deanu Searat
v/Arthur Partapuoli
Masjok
9845 Tana
Tlf: 79 92 75 74

Teater

Til tross for at scenekunst er en relativt ny kunstform i samisk sammenheng, er det en viktig del av den samiske kulturformidlingen. De samiske teatrene fungerer som arenaer for formidling og opplevelse av samisk kunst og kultur, og for bruk av samisk språk.

Beaivváš Sámi Teáhter

Beaivváš Sámi Teáhter turnerte i 2002 med forestillingene "Lájlá" og "Ronjá Rievvárnieida". I begge forestillingene ble bærende roller spilt av nye, unge skuespillertalenter. Siden starten har Beaivváš produsert nærmere 70 forestillinger for alle aldersgrupper.

I 2001 og 2002 har Beaivváš også hatt et samarbeid med Musikk i Troms om forestillingen "Joik?" som ble spilt på skoler i Troms fylke. Forestillingen var spesielt tilpasset barn fra kysten og norske barn, og fortalte om samene og joik. Stykket ble godt mottatt og barna joiket med. Samarbeidet kom i stand etter initiativ fra Musikk i Troms. Beaivváš produserte stykket, mens Musikk i Troms betalte utgiftene. Dette kan være en idé også for andre samarbeidspartnere.

Beaivváš Sámi Teáhter er et nasjonalt teater, og de turnerer derfor i store deler av Sápmi med sine forestillinger. En fullstendig og oppdatert turneoversikt finnes på:

www.beaivvas.com.

Beaivváš Sámi Teáhter
Postboks 293
9521 Kautokeino
Tlf: 78 48 68 11
Telefaks: 78 48 68 75
E-post: beaivvas@beaivvas.com
<http://www.beaivvas.com>

Åarjelhsaemien Teatere

Åarjelhsaemien Teatere – sydsamisk teater er en organisasjon bestående av teaterinteresserte samer fra både norsk og svensk side i det sørsamiske området. Teateret ønsker særlig å nå barn og unge. De har siden starten i 1985 fremført en rekke stykker for alle aldersgrupper. Bl.a. stykket "Vaajesh/Ved ilden" hvor sydsamiske sagn og eventyr fortelles i en lavvo. En rekke barneskoler fikk i den forbindelse tilbud om besøk fra teateret. Åarjelsaemien Teatere hadde også laget et opplegg for skolene som de kalte "Samisk Time" hvor elevene fikk lære om det samiske før forestillingen.

Et av de siste stykkene teateret har satt opp heter Existens/Jielie, en forestilling om den usynlige rasismen. Hensikten med forestillingen Existens/Jielie var å igangsette en tankeprosess om hva rasisme er og hvor den kommer fra.

http://www.hemnes.sapmi.net/sub/teater/sydsamisk_teater.html

Også andre teatere har tilbud for samiske barn og unge:

- Samovarteateret
- Totalteateret
- Gállanuoraid teáhter

Bibliotek

Samisk spesialbibliotek

Samisk spesialbiblioteks hovedoppgave er anskaffelse, oppbevaring, tilrettelegging og formidling av bøker og annet materiell på samisk språk og om samiske forhold uansett språk. Biblioteket får tilsendt ett eksemplar av alt som blir utgitt i Norge der hele eller vesentlige deler av teksten er på samisk.

Samisk spesialbibliotek skal primært fungere som bibliotekenes bibliotek og skal informere om egen virksomhet og om samiske forhold generelt, samt låne ut materiell til andre bibliotek. Etter innflyttingen til Sametinget er Samisk spesialbibliotek også tillagt oppgaven som forvaltningsbibliotek for Sametingets administrasjon og politikere.

Bibliotekets samling består av over 35.000 bind i tillegg til video, lydbøker, musikkinnspillinger, mikrofiler, språkkurs, tidsskrifter og aviser. Bibliotekets katalog er tilgjengelig på Internett. Alle kan benytte biblioteket og utlånet er gratis.

Samisk spesialbibliotek
Kautokeinoveien 50
9730 Karasjok
Tlf: 78 47 40 51
E-post: samediggi@samediggi.no
<http://www.samediggi.no>

Bokbusser

Som et tillegg til de vanlige bibliotekene, er det bokbusser i en del kommuner hvor det er mulig å låne bøker om samisk kultur og samiske bøker for barn og ungdom. Noen av bokbussene tilbyr også lån av videoer og musikk.

Tana og Nesseby samarbeider om bokbuss i sine kommuner. Det samme gjør Karasjok, Porsanger og Utsjok i Finland. Kautokeino og Kåfjord har egne bokbusser. Sørsamisk bokbuss trafikkerer det sørsamiske området, mens lulesamisk bokbuss kjører i det lulesamiske området i Norge.

I 2002 ble Sametinget og Troms fylkeskommune enige i sin samarbeidsavtale om etablering av en bokbuss i Nordre Nordland og Sør-Troms.

Bokbussen for Karasjok, Porsanger og Utsjok
Tlf: 78 46 80 94
<http://www.karasjok.folkebibl.no/bokbuss.html>

Sørsamisk bokbuss
Sveanveien 20
8690 Hattfjeldal
Tlf: 75 18 41 70
Telefaks: 75 18 49 80
E-post: gsj@same.net
<http://www.nordbib.no/0/145>

Lulesamisk bokbuss
Postboks 57
8271 Drag
Tlf: 90 07 44 10
E-post: palanen.bokbussen@online.no
<http://fylkesbibl.monet.no/0/352>

Samiske museer

Museer tilknyttet Sametinget sin forvaltning:

- Várjjat Sámi Musea/Varanger Samiske Museum
- Deanu Musea/Tana Museum
- Sámiid Vuorká-Dávvirat/De samiske samlinger
- Guovdageainnu gilišilju/Kautokeino bygdetun
- Kokelv sjøsamiske museum
- Gállogiedde museum
- Árran lulesamiske museum
- Saemien Sijte

Andre samiske museer

- Østsamisk museum
- Saviomuseet
- Porsanger museum
- Ája samiske museum
- Vilgesvárre
- Sijte Jarnge

Varanger samiske museum – et eksempel på samarbeid mellom museum og skole
Skoleelever i regionen er en viktig målgruppe for Varanger samiske museum. I skoleåret 2001/2002 er det laget et nytt tilbud der det fokuseres på ulike tema. Ungene får selv

gjøre ulike aktiviteter og ressurspersoner fra lokalsamfunnet bidrar med spesialkunnskap på forskjellige områder. Høsten 2001 var steinalderen tema, og barna laget da steinredskap, de lærte å gjøre opp ild og de laget mat i kokegrop. Joik, sang og samiske sagn, religion, fiske og fangst har stått på programmet i vårsemesteret 2002. Samtidig blir uteområdet ved museet utviklet med leirplass, gammer og muligheter for fugleobservasjoner.

Museet fungerer som et møtested for samisk kultur og er arena for mange slags arrangementer; bl.a. feiring av Samefolkets dag, konserter, julemesse, teater og kurs i regi av kulturskolen. I sommersesongen brukes ungdom fra nærmiljøet som guider.

Varanger Samiske Museum
Inggágoahti
9840 Varangerbotn
Tlf: 78 95 99 20
Telefaks: 78 95 99 30
E-post: info@varanger-samiske.museum.no
<http://www.museumsnett.no/vsm>

Foto: Varanger samiske museum

Støtteordninger

Frifond

Frifond er en statlig tilskuddsordning rettet mot barn og unge der overskuddet av statlige spillemidler fordeles til lokale aktiviteter. I 2002 var det over 70 millioner kroner til fordeling fra Frifond musikk, Frifond teater og Frifond barn og unge. Frifond blir administrert av tre paraplyorganisasjoner:

- Norsk musikkråd,
- Norsk Amatørteaterråd og
- Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner

Fra Frifond barn og unge tildeles nesten 100 organisasjoner midler til sine lokallag, deriblant den samiske ungdomsorganisasjonen Davvi Nuorra. Men lokale organisasjoner og grupper som ikke er medlem av en sentral organisasjon kan også søke dersom det er en demokratisk organisasjon og har et almennyttig siktemål. Kulturaktivitet må være en del av virksomheten. Organisasjonen eller gruppa må arbeide for og med barn og unge under 26 år i lokalmiljøet. Minimum 1/3 av medlemmene må være under 26 år. Maksimalt tilskudd i 2003 var 10.000 kroner.

Frifond: <http://www.frifond.no>

Idebanken

Idebanken er en støtteordning for flerkulturelle tiltak blant barn og ungdom. Ordningen administreres av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU). Barne- og ungdomsorganisasjoner og minoritetsorganisasjoner for og med barn og unge kan søke. Det er ingen fast søknadsfrist, og man kan søke på beløp mellom 1000 og 30 000 kroner. LNU kan kontaktes for mer informasjon.

Sametinget

Sametinget har avsatt midler til tiltak for samiske barn og unge. Formålet med midlene er å bidra til å fremme samiske barn og unges oppvekstvilkår gjennom tiltak som styrker og bevarer samisk språk og kultur. Sametinget ønsker å vektlegge tiltak som fremmer samiske barns egen aktivitet og deltakelse. Støtteordningen har en ganske vid formålsbeskrivelse, og det gis da også støtte til et vidt spekter av tiltak og prosjekter. Fra sametingsperiode til sametingsperiode, og fra år til år kan prioriteringene variere noe, f.eks. ut fra prioriterte geografiske og/eller språklige områder, prioriterte tiltak, osv.

Ved flere større arrangementer, som for eksempel festivaler, og i teatersammenheng, er det lagt vekt på å støtte tiltak som har barn og unge som brukere og målgruppe.

Sametinget har også et prosjekt kalt "Dåjmalasj máná". Formålet med prosjektet er å stimulere barn og unge opp til 16 år til å gjennomføre egne prosjekt, og som de kan søke om pengestøtte til. Søknader som er initiert av barn og unge og som inneholder samiske aktiviteter har stor sett vært prioritert. Det samme gjelder søknader fra grupper av barn.

Frifond

idebanken

Sametinget

Andre støtteordninger

Norsk musikkråd
Tollbugt. 28
0157 Oslo
Tlf: 22 42 45 50
Telefaks: 22 42 44 10
E-post: nmr@musikk.no

Norsk Amatørteaterråd
Motzfeldtsgt. 1
Postboks 9136 Grønland
0133 Oslo
Tlf: 23 00 21 30
Telefaks: 23 00 21 39
E-post: teater@frifond.no

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner
Nedre Vollgt. 5
0158 Oslo
Tlf: 23 31 06 00
Telefaks: 23 31 06 01
E-post: frifond@lnu.no

Som en forsøksordning utlyste Sametinget i 2002 et litteraturstipend for ungdom mellom 13 og 28 år som skriver på samisk. Formålet er å oppmuntre ungdom til å skrive på samisk.

Sametingets kulturavdeling
8270 Drag
Tlf: 75 77 56 80
Telefaks: 75 77 56 88
E-post: samediggi@samediggi.no
<http://www.samediggi.no>

Andre støtteordninger

Det finnes en rekke statlige støtteordninger som har barn og ungdom som målgruppe. En oversikt finnes i den årlige publikasjonen som gis ut av Barne- og familiedepartementet, Satsing på barn og ungdom – Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet.

<http://odin.dep.no/bfd>

Foto: Trym Ivar Bergsmo / Samfoto

Deltakelse og innflytelse

Sametingets ungdomspolitiske utvalg

Sametingets ungdomspolitiske utvalg – SUPU – ble opprettet som permanent organ fra 2003, men har virket som midlertidig utvalg fra 2001. SUPU skal bidra til å styrke samiske unges medbestemmelse og innflytelse på Sametingets politikk. SUPU består fra 2003 av fem faste medlemmer med personlige varamedlemmer, og er oppnevnt av Sametingsrådet. Medlemmene kommer fra hele landet og er mellom 18 og 28 år.

Fra 2003 har SUPU fått fastsatt sitt mandat og organisering. En av SUPUs hovedoppgaver er å planlegge og arrangere Sametingets årlige ungdomskonferanser. Videre skal SUPU arbeide for å motivere flere unge samer til samfunns- og politisk engasjement, øke unges deltagelse ved valg til Sametinget, og for å få flere unge representert på Sametinget og i tingets styrer og utvalg.

SUPU er gitt en ganske fri rolle og kan for eksempel på eget initiativ ta opp og arbeide med saker de finner relevante, og kan fritt uttale seg til media og andre instanser.

SUPU skal fungere som et kontakt-/bindeledd mellom samisk ungdom og Sametinget, men også som høringsinstans og som pådriver og "vaktbikkje" overfor Sametinget når det gjelder ungdomssaker, og således bistå Sametinget i utformingen av tingets ungdomsprofil og ungdomspolitikk. SUPU har en fast kontaktperson blant medlemmene i Sametingsrådet, og avholder to faste årlige møter med Sametingsrådet.

Sametingets administrasjon ved kulturseksjonen fungerer som sekretariat for SUPU, og henvendelser til SUPU kan gjøres gjennom administrasjonen eller direkte til medlemmene i SUPU. Mer informasjon om hvem medlemmene og varamedlemmene er, samt kontaktinformasjon og hele SUPUs mandat, finnes på Sametingets internettside www.samediggi.no.

Sametingets ungdomskonferanse

For å stimulere og styrke barn og unges medinnflytelse, aktiv deltagelse og engasjement i det samiske samfunnet, arrangerer Sametinget årlig en ungdomskonferanse. Sametinget vil samle ungdom med ulike tilknytning til det samiske samfunnet slik at kontakter kan opprettes. Målsettingen er å få førstehåndssignaler og innspill på hva de unge er opptatt av, samt å se på hvordan Sametingets ungdomspolitiske arbeid bør utformes og gjennomføres. De årlige ungdomskonferansene kan bidra til at flere ungdom melder seg inn i samemanntallet, deltar aktivt i politikken og dermed sikrer ungdomsrepresentasjon i Sametinget. Sametingets første ungdomskonferanse ble holdt i Karasjok i 2001. Temaene var "Rasisme og intoleranse" og "Ungdom og økt medvirkning og innflytelse". Den andre konferansen var på Snåsa i 2002 med tittelen "Beaivvi bárdni og Robocop – i skjønn forening eller i en smørje?". Temaene var "Samisk kultur på billigsalg?" og "Tradisjon versus modernitet?"

Samiske barne- og ungdomsorganisasjoner

De samiske barne- og ungdomsorganisasjonene fungerer som møtesteder for samiske barn og ungdom, og som forum for samfunns- og kulturarbeid, samt politisk arbeid. De lokale organisasjonene har ofte et bredt spekter av aktiviteter som språkarbeid, kulturfestivaler, idrettsarrangementer, turer og informasjonsformidling. Organisasjonene har ofte et felles mål i å arbeide for å styrke og utvikle samisk språk og samisk kultur. Slik er organisasjonene et viktig instrument i arbeidet med å styrke de unges identitet.

Davvi Nuorra

Davvi Nuorra er en landsdekkende partipolitisk og religiøs uavhengig organisasjon for samisk ungdom i alderen 13–32 år. Davvi Nuorra har i 2003 ca. 200 medlemmer over hele landet. Davvi Nuorra rekrutterer både enkeltmedlemmer og lokale foreninger. Davvi Nuorra er med i nasjonale ungdomsforum,

Sametingets ungdomspolitiske utvalg

Sametingets ungdomskonferanse

Samiske barne- og ungdomsorganisasjoner

UngInfo/InfoNuorra

blant annet gjennom Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner.

Målet for Davvi Nuorra er blant annet å gi samiske ungdommer kunnskap og forståelse for andre sameungdommers hverdag og livssituasjon, skape samhold, hjelpe samisk ungdom å bygge opp sin samiske identitet, og ikke minst å få vekk gamle oppfatninger om hvem som har lov til å kalle seg same og hvordan en same skal være. Davvi Nuorra jobber blant annet med kompetanseheving blant samisk ungdom i saker som angår samene, ved å arrangere kurs, konferanser og workshops.

Davvi Nuorra

E-post: davvinuorra@same.net

<http://www.davvinuorra.org>

Ungdomsutvalg

Både Norske Samers Riksforbund (NSR) og Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL) har egne ungdomsutvalg. NRLs ungdomsutvalg jobber i all hovedsak med temaer som angår samisk ungdom tilknyttet reindriften. NSRs ungdomsutvalg jobber med aktuelle ungdomspolitiske saker, både innad i organisasjonen, i forhold til myndighetene, og ikke minst i forhold til Sametinget. NSR-u arrangerer også ungdomskonferanser og diverse kurs og prosjekter. NSR-u er med i nasjonale ungdomsforum, blant annet gjennom Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner.

NSRs ungdomsutvalg

Postboks 173

9521 Kautokeino

Tlf: 78 48 69 55

E-post: nsr@nsr.no

<http://www.nsr.no>

NRLs ungdomsutvalg

Postboks 508

9255 Tromsø

Tlf: 77 66 26 80

E-post: nrl@same.net

<http://www.nrl-nbr.no>

Foto: Grete Hansen

Dávgi

De samiske ungdomsorganisasjonene i Finland, Sverige, Norge og Russland møttes i Karasjok i november 1999. Dette møtet resulterte i stiftelsen av Dávgi – Samisk ungdomsråd. Dávgi fungerer som en paraplyorganisasjon for de samiske ungdomsorganisasjonene. Målsettingen til Dávgi er å sikre rettighetene til samiske ungdommer som et folk, å styrke følelsen for samarbeid og forening av samiske ungdommer på tvers av landegrensene og å fremme samisk språk og kultur blant ungdommer i Sápmi. Dávgi jobber også for å styrke kontakten med andre urfolk og samarbeid med disse.

Doajmmasiebrre Julev-Sabme (DSJ)

DSJ er en upolitisk organisasjon som dekker det lulesamiske området. DSJ arbeider med å styrke samiske barn og unges identitet og har bl.a. arrangert sommerleirer for barn og Hellemo cup i fotball.

Doajmma Siebrre Julev-Sábme

8270 Drag

Tlf: 97 61 73 77

<http://www.dsj.no>

UngInfo/InfoNuorra

UngInfo sentrene er åpne for all ungdom og informerer om blant annet utdanning, yrker, rettigheter, kultur og fritid. På UngInfo kontorene får man den informasjonen man trenger samlet på ett sted, spesielt tilrettelagt for ungdom. Ved InfoNuorra i Karasjok og i Nordland finnes det ungdomsinformasjon på samisk.

InfoNuorra i Karasjok er et kommunalt ungdomsinformasjons- og servicekontor med det formålet å samle all ungdomsrelatert informasjon på ett sted. I motsetning til de fleste andre ungdomsinformasjonskontorene i Norge, er InfoNuorra først og fremst et ungdomsservicekontor. Dette vil si at InfoNuorra aktivt involverer seg i ulike tiltak og prosjekt for og med ungdom og aktivt arbeider for å øke ungdommens engasjement i lokalsamfunnet. InfoNuorra arbeider innenfor alle felt som måtte være etterspurt av ungdom.

InfoNuorras målgruppe er ungdom mellom 15 og 30 år. InfoNuorra vektlegger å være et positivt og nøytralt sted for all ungdom, ikke bare for spesielle grupper. Her kan ungdom stille med blanke ark og fortelle den historien

de selv ønsker. Ungdomsorganisasjoner, frivillige lag og foreninger, foreldre, skole, media og andre kan bruke deres kunnskaper og materiale om hva ungdom er opptatt av.

Ungdomsinformasjonen i Nordland drives av Nordland fylkeskommune og er et offentlig informasjonskontor for ungdom i Nordland. Tjenesten har som målsetning å hjelpe ungdom å finne svar på de spørsmål de måtte ha på tema som utdanning i Norge og i utlandet, jobb, kultur, fritid og generell samfunnsinformasjon. Ungdom kan også få informasjon om ulike typer utenlandsopphold, om lover og regler, samt tema knyttet til kropp og sjel. Tjenesten er også tilrettelagt på lulesamisk.

InfoNuorra i Karasjok
9730 Karasjok
Tlf: 78 46 75 10
E-post: post@infonuorra.com
<http://www.infonuorra.com>

InfoNuorra i Nordland
Postboks 1115
8001 Bodø
Tlf: 75 54 43 50
E-post: poassta@infonuorra.no
<http://www.infonuorra.no>

Foto: Bente Geving / Samfoto

Fylkeskommunene

Fylkeskommunene er viktige aktører når det gjelder samiske barn og unges oppvekstvilkår. Blant annet er det fylkeskommunene som har ansvaret for den videregående opplæringen. I 2002 innledet Sametinget og Troms Fylkeskommune en formell samarbeidsavtale. I 2003 kom Finnmark fylkeskommune etter, og det jobbes med å få til liknende avtaler også med andre fylkeskommuner.

Finnmark fylkeskommune

I det tverrsektorielle ungdomsprogrammet for Finnmark "Ung i Finnmark" 2002–2005 er eksisterende og nye ungdomstiltak samlet. Hovedmålet er å styrke arbeidet i forhold til ungdom gjennom å samordne og utvikle ungdomssatsingen i Finnmark.

I samarbeidsavtalen mellom Finnmark Fylkeskommune er det en egen artikkel om barn og unge. Her fremkommer det at "Partene vil samarbeide om utviklingen av innholdet i ulike tiltak, prosjekter og aktiviteter for barn og unge slik at samisk språk og kultur og det flerkulturelle perspektivet i sterkere grad kommer med. Dette gjelder spesielt i forhold til Den Kulturelle Skolesekken og Ungdommens Kulturmønstring". Også andre artikler i samarbeidsavtalen omhandler barn og unge.

*Hele avtaleteksten finnes på Finnmark Fylkeskommunes hjemmeside:
<http://www.finnmark-f.kommune.no>*

Troms fylkeskommune

Troms fylkeskommune har som mål å utvikle en god samepolitikk. En egen samekonsulent skal også jobbe i forhold til samiske barn og unge i fylket. Hvert år arrangerer fylkeskommunen en samekonferanse, og temaet for 2002 var ungdom. Utgangspunktet for konferansene er å ha en arena hvor ulike aktører og forvaltningsnivå med ansvar for samisk politikk kommer sammen og drøfter aktuelle samiske utfordringer.

Troms fylkeskommune har tatt i bruk Internett i utarbeidingen av et handlingsprogram for barn og unge i Troms. På websidene www.ungplan.net kan ungdom selv komme med innspill til innhold og prioriteringer i denne planen.

Troms Fylkeskommune og Sametinget har inngått en partnerskapsavtale. I avtalen fremgår det at Troms fylkeskommune skal tilby samisk språk som fag til alle elever som ønsker det på alle videregående skoler i Troms. Dersom det ikke er mulig å skaffe lærer skal det tilbys fjernundervisning.

Videre heter det i avtalen at "Troms fylkeskommune vil starte opp studieretningsfaget "samisk kulturkunnskap" og valgfaget "samisk kulturkunnskap" ved videregående skoler i Troms. Troms fylkeskommune skal, for å nå målet om at ingen elever skal gå ut av videregående skole i Troms uten grunnleggende kunnskaper om samiske forhold, utvikle og tilby en etterutdanningspakke for opplæring av alle lærere ved hver videregående skole i Troms og en læremiddelpakke om samiske forhold med utgangspunkt i Troms. Sametinget skal bistå Troms fylkeskommune i utvikling og finansiering av dette arbeidet".

Nordland fylkeskommune

Nordland Fylkeskommune tildeler årlig utdanningsstipend til samisk ungdom fra fylket som tar høyere utdanning. Samiske organisasjoner får også støtte til drift og aktiviteter til fremming av samisk kultur. Foreningene får tilskudd til aktiviteter der samiske barn og unge også har muligheten til å treffe andre samiske barn og unge, også på tvers av landegrensene.

Nordland fylke har en egen samisk nemnd som jobber med samiske saker generelt. Samisk nemnd arrangerte i 2003 en konferanse som fokuserte på samisk ungdom og identitet.

Finnmark fylkeskommune

Troms fylkeskommune

Nordland fylkeskommune

Internasjonalt samarbeid

Utviklingen i samfunnet skjer i et komplekst system av økonomiske, sosiale og kulturelle påvirkninger på tvers av landegrensene. Globaliseringen av verdenssamfunnet fordrer at ungdom har kunnskap om situasjonen i andre land og får erfaring fra samarbeid med ungdom fra andre kulturer og miljøer. Det er viktig at barn og ungdom får bedre anledning til å delta i det internasjonale samarbeidet og at de får kjennskap til og forståelse for andre lands kulturelle og sosiale tradisjoner. Økende mobilitet blant barn og ungdom gir muligheter til bedre forståelse.

Selv om det internasjonale samarbeidet gjennom de frivillige organisasjonene står sentralt, spiller individuell og mer uorganisert internasjonal kontakt også en viktig rolle for mange.

Samarbeid på tvers av kulturer

Samisk ungdom bor i fire nasjonalstater – Norge, Sverige, Finland og Russland. Et samarbeid på tvers av landegrensene har lange tradisjoner, selv om Russland i en periode har vært utenfor dette samarbeidet.

Ungdom fra Norge får erfaringer, kunnskap og kontakt med ungdom fra andre land gjennom deltakelse i internasjonale konferanser, seminarer, festivaler og studieturer. Dette utfordrer blant annet til bevissthet omkring egen kultur og toleranse i møte med andre kulturer.

Det finnes en rekke ordninger hvor man kan søke støtte til internasjonalt samarbeid. Eurodesk er et europeisk nettverk for informasjon om ungdom, utveksling og mobilitet. Eurodesk-databasen inneholder opplysninger om internasjonale og nasjonale støtteordninger og programmer innen utdannings-, opplærings- og ungdomsområdene. Informasjonen omfatter begripelige beskrivelser av hva programmene gir støtte til, hvordan man går fram for å få støtte – og ikke minst: Hvem man skal kontakte for å få vite mer om hvert program.

Eurodesk i Norge
E-post: eurodesk@bufa.no
<http://www.eurodesk.no>

UNG i Europa

Programmet UNG i Europa skal fremme kontakt og samarbeid mellom ungdom i medlemslandene og bidra til den europeiske dimensjon i større grad skal prege internasjonalt samarbeid. Norsk deltakelse gjennom EØS-avtalen har stor betydning for at ungdomsgrupper i Norge kan få nye og utvidede muligheter til europeisk samarbeid. Programmet har også blitt rettet mot samarbeid med tredjeland, i første rekke Middelhavsområdet, Latin-Amerika og Sentral- og Øst-Europa.

Målsettingen er gjennom økonomisk støtte å fremme utveksling av ungdomsgrupper, enten bilateralt eller på multinasjonalt plan. Målgrupper er ungdom fra 15 til 25 år og det forutsettes at samarbeidet er organisert med et innhold som fremmer varig kontakt og er i tråd med programmets målsettinger. Dessuten skal det gi ungdom mellom 18 og 25 år mulighet til å oppholde seg fra 6 til 12 måneder i et annet land og på frivillig basis delta i et lokalt prosjekt innen ungdomsarbeid, miljøvern, sosialt arbeid eller annen tjeneste for det lokale samfunnet. Volontørtjeneste i denne formen er i stor grad et nytt tilbud for norsk ungdom. UNG i Europa består av fem tiltak:

1. Gruppeutveksling
2. Volontørtjeneste
3. Lokale ungdomsprosjekt
4. Samarbeid med andre EU-program
5. Opplæring, informasjon og nettverk

UNG i Europa
E-post: bufa@bufa.no
<http://www.ungieuropa.net>

**Samarbeid
på tvers av kulturer**

UNG i Europa

Nordisk samarbeid

**Ungdomssamarbeid
i Barentsregionen**

**Internasjonale konferanser
for urfolksungdom**

Nordisk samarbeid

Det nordiske samarbeidet har lange tradisjoner og har bidratt til et sterkt samhold mellom de nordiske landene. Innenfor det ungdomspolitiske området er Nordisk ungdomskomiteé det rådgivende organet overfor Nordisk Ministerråd. Ungdomskomiteéen består av representanter for de departementer som har ansvar for ungdomsspørsmål, de nasjonale ungdomsrådene og representanter fra selvstyreområdene. Fra 2002 har også en representant fra Dávgi kunnet delta som observatør på møtene.

Nordisk ungdomskomiteé har to støtteordninger som skal stimulere til økt ungdomssamarbeid i Norden, prosjektstøtte og organisasjonsstøtte. Organisasjonsstøtte kan gis til barne- og ungdomsorganisasjoners nordiske samarbeidsstrukturer. Prosjektstøtten skal gå til samarbeid mellom nordiske barne- og ungdomsorganisasjoner, foreninger og andre grupper, som arbeider for, med og blant barn og ungdom i minst tre land eller selvstyreområdene. Samiske organisasjoner har fått støtte fra begge ordningene.

*Nordisk ungdomskomiteé
Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Tlf: +45 33 96 02 00
Telefaks: +45 33 93 63 44
<http://valhalla.norden.org>*

Ungdomssamarbeid i Barentsregionen

Barentsrådet vedtok i 1999 å inkludere ungdomspolitikken som et av sine utviklingsområder. Ungdomsministerkonferansen i Tromsø i 2001 vedtok en egen handlingsplan for tettere samarbeid om ungdomspolitikken og økt innsats for gjennomføring av ungdomsprojekter på tvers av grensene innen regionen. Planen understreker betydningen av å bevare og utvikle urbefolkningenes språk og kultur, og av å sikre en bærekraftig utvikling av næringsgrunnlaget i regionen.

Fra 2003 er det etablert et kontor, Barents Youth Cooperation Office, med to koordinatore i Murmansk. Koordinatorernes oppgave er å gi råd og veiledning i forbindelse med utvikling av prosjektideer, holde oversikt over og følge opp mulige finansieringskilder for prosjektene, og bidra til informasjon.

En Barentsregional arbeidsgruppe for ungdomsspørsmål, Regional Working Group on Youth Issues, er nylig opprettet. De hadde sitt første møte i april 2003.

<http://www.murman.ru/barents-info/youth-main-engl.htm>

Internasjonale konferanser for urfolksungdom

Den første verdenskonferansen for urfolksungdom ble arrangert i Canada i 1991 under navnet World Indigenous Youth Conferences (WIYC). Siden den gang er blitt arrangert fire nye konferanser bl.a. i Sverige i 1996. Den siste konferanse ble arrangert på New Zealand i 1999. WIYC samler 300–400 ungdom fra hele verden og er et viktig møtested. Konferansene har vært en viktig kilde til inspirasjon og nettverksbygging. Den neste konferansen er planlagt på Grønland, med det er ikke bestemt tidspunkt ennå.

I tillegg til WIYC, er det arrangert "uavhengige" konferanser for urfolksungdom. På Filippinene ble det for eksempel arrangert en større konferanse i 2001.

Arctic Youth Camp som arrangeres av Davvi Nuorra og Riddu Riddu er også eksempel på konferanser/leirer som arrangeres for urfolksungdom og som er av mer permanent karakter.

Barneombudet

Lov om Barneombud ble vedtatt i 1981. Lovens paragraf 3 sier at: "Ombudet har til oppgave å fremme barns interesser overfor det offentlige og private, og skal følge med i utviklingen av barns oppvekstkår."

Med dette brede mandatet, og på bakgrunn av FNs Barnekonvensjon, som nå er norsk lov, skal Barneombudet overvåke forholdene som barn i Norge vokser opp under. Dette gjelder alle grupper barn, og alle områder i samfunnet, så som skole, helsevesen, barn i samlivsbrudd, barn og fritid, mobbing, rasisme, internett, chatting osv.

Barnekonvensjonen angir hvilke type beskyttelse barn har krav på, hvilke tilbud samfunnet bør yte med tanke på bl.a. helsestell og undervisning, og ikke minst hvilke rettigheter barn og unge har til å bli hørt i vårt samfunn.

Barn og unge er fullverdige individer med rett til å uttale seg og bli hørt i alle saker som angår dem. Derfor er det viktig å bygge ut de demokratiske institusjonene i skole og nærmiljø slik at de kan fungere som talerør for denne store gruppen av vår befolkning.

Oppveksten for barn varierer over vårt vidstrakte land. Vi har mange ulike grupper med ulike behov. Samiske barn og unge er en gruppe som Barneombudet ønsker å utvide kontakt med. Vi vet at oppvekstvilkårene for samiske barn varierer like mye som for alle andre barn, men vi vet også at samiske barn har utfordringer som det øvrige samfunnet ikke har. Dette er utfordringer knyttet til videreføring og styrking av språk og kultur, og ikke minst det å skape seg en identitet og en tilhørighet i et raskt skiftende samfunn.

Barneombudet trenger innspill, særlig fra samiske barn og unge i forhold til de ulike saker vi skal og bør arbeide med. Dere finner oss på **www.barneombudet.no**, der dere kan sende oss Klare Meldinger, tanker og kommentarer.

Foto: Trym Ivar Bergsmo / Samfoto